

MASARYKOVA UNIVERZITA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDIÍ

KATEDRA POLITOLOGIE

**PROTIPOVSTALECKÝ BOJ NA SEVERNÍM
KAVKAZE:
KOMPARACE PŘÍPADOVÝCH STUDIÍ
KADYROVSKÉHO ČEČENSKA A JEVKUROVSKÉHO
INGUŠSKA**

Diplomová práce

Jana Kotrbová

UČO: 333388

Imatrikulační ročník 2008

Obor **Bezpečnostní a strategická studia**

Magisterské studium

Vedoucí práce: **Tomáš Šmíd, Ph.D.**

Brno, 2014

Prohlášení o autorství práce:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala sama, pouze s využitím zdrojů v práci uvedených.

_____

Podpis

_____

Datum, místo

Tímto bych chtěla poděkovat svému vedoucímu práce za podněty a rady při psaní práce a také bych velice ráda poděkovala všem respondentům interview za ochotu a cenné informace.

ANOTACE

Diplomová práce s názvem „Protipovstalecký boj na Severním Kavkaze: Komparace případových studií kadyrovského Čečenska a jevkurovského Inguška“ zkoumá případné podobnosti a odlišnosti strategií užívaných klíčovými aktéry protipovstaleckého boje v Čečensku a Ingušku. Analýza je provedena skrze rámec vytvořený CIA, který je svou strukturou unikátní, přičemž potenciál tohoto analytického nástroje v regionu není dosud využitý. Zkoumané faktory jsou rozděleny na sekci vojenskou a nevojenskou, přičemž každá z nich zkoumá sedm klíčových aspektů protipovstaleckého boje. Cílem práce je kromě kategorizace jednotlivých přístupů zjistit na základě komparace čtyř případových studií, v jakých aspektech se dané případy liší. To umožňuje určit zásadní determinanty těchto odlišností a použití konkrétních strategií, což je chápáno jako hlavní přínos této diplomové práce.

KLÍČOVÁ SLOVA

Protipovstalecké strategie, Severní Kavkaz, Čečensko, Inguško, Ramzan Kadyrov, Junus-bek Jevkurov

ANNOTATION

The master thesis with the name „Counterinsurgency in North Caucasus: Comparison of case studies of Kadyrov’s Chechnya and Yevkurov’s Ingushetia” assesses the similarities and differences among the strategies of key actors of the fight against the insurgents in Chechnya and Ingushetia, through the frame of CIA guideline. The analysed factors are divided into two sections – military and non-military, while each of them contains seven key aspects of strategies of counterinsurgency. The aim of the thesis is to discover in what aspects the cases differ and to uncover the causes, this being done through the method of comparison of comparable cases.

KEY WORDS

Counterinsurgency, North Caucasus, Chechnya, Ingushetia, Ramzan Kadyrov, Yunus-bek Jevkurov

Obsah

ÚVOD	7
1. METODOLOGIE	9
1.1 KONCEPTUÁLNÍ ANALÝZA.....	9
1.2 KOMPARATIVNÍ PŘÍPADOVÁ STUDIE	9
1.3 VÝBĚR PŘÍPADŮ PRO KOMPARACI	11
1.4 INTERVIEW.....	14
2. KONCEPTUALIZACE.....	16
2.1 KONFLIKT	16
2.1.1 OZBROJENÝ KONFLIKT	17
2.1.2 VNITROSTÁTNÍ KONFLIKT	17
2.1.3 ASYMETRICKÝ KONFLIKT.....	18
2.1.4 POVSTALECTVÍ A VZBOUŘENECTVÍ	20
2.1.5 PROTIPOVSTALECKÝ BOJ	22
2.2 RADIKALIZACE.....	26
2.2.1 TEORIE RELATIVNÍ DEPRIVACE	27
2.2.2 TEORIE FRUSTRACE – AGRESE	28
3. CHARAKTER POVSTALECTVÍ NA SEVERNÍM KAVKAZE	29
3.1 STAV POVSTALECTVÍ V ČEČENSKU	34
3.2 STAV POVSTALECTVÍ V INGUŠSKU.....	37
4 AKTÉŘI PROTIPOVSTALECKÉHO BOJE NA SEVERNÍM KAVKAZE	40
5 KOMPARACE JEDNOTLIVÝCH KOMPONENTŮ PROTIPOVSTALECKÉHO BOJE.....	45
5.1 VOJENSKÉ FAKTORY.....	45
5.1.1 VELENÍ.....	46
5.1.2 TAKTIKA A STRATEGIE.....	48
5.1.3 VOJENSKÉ ZPRAVODAJSTVÍ	52
5.1.4 CHOVÁNÍ A DISCIPLÍNA JEDNOTEK.....	54
5.1.5 VZDUŠNÉ OPERACE	54
5.1.6 VZTAHY MEZI CIVILNÍMI A VOJENSKÝMI SLOŽKAMI	56
5.1.7 PROREŽIMNÍ MILICE	57
5.2 NEVOJENSKÉ FAKTORY	58
5.2.1 POLICEJNÍ OPERACE.....	58
5.2.2 CIVILNÍ ZPRAVODAJSTVÍ	59

5.2.3	PSYCHOLOGICKÉ OPERACE.....	60
5.2.4	JEDNOTNÝ MANAGEMENT PROTIPOVSTALECKÉHO BOJE	62
5.2.5	POLITICKÝ RÁMEC.....	63
5.2.6	ZLEPŠENÍ PODMÍNEK A SPRÁVY NA VENKOVĚ	64
5.2.7	PRÁVNÍ REFORMY.....	65
6	MOŽNÉ CESTY BUDOUCÍHO VÝVOJE	67
	ZÁVĚR	69
	POUŽITÁ LITERATURA.....	73

Celkový počet znaků: 161 579.

ÚVOD

Strategie protipovstaleckého boje se s rozpadem bipolárního nastavení světa a se změnou bezpečnostního prostředí dostávají do popředí zájmu strategických studií. S nárůstem počtu asymetrických konfliktů narostla také potřeba věnovat se rozvoji postupů, jak těmto hrozbám čelit. Ačkoli fenomén povstalectví ve svém širším významu není ničím novým, podoba povstalectví se v průběhu času mění a stejně tak je variabilní i frekvence jeho výskytu. S tímto proměnlivým prostředím je nezbytné udržovat krok zejména z důvodu efektivity boje, přičemž stejně tak důležité jako rozvoj strategií, je také porozumění motivacím jednotlivých aktérů, jelikož ty jsou klíčové pro zvolení adekvátních postupů.

Existují různé strategické přístupy nabízející škálu nástrojů a návodů jak povstalecká hnutí porazit. Faktem však zůstává, že povstalecká hnutí jsou mnohdy úspěšnější a boj proti nim se stává zpravidla vleklým a v konečném důsledku také velice nákladným. Povstalci se navíc učí z předešlých případů a své strategie pružně mění. Kilcullen ve svých publikacích právě z důvodu této relativní neúspěšnosti upozorňuje na důležitost lokálních řešení založených na konkrétních determinantech daného regionu a charakteru povstalecké skupiny. Jeden z cílů této diplomové práce je tedy zkoumat protipovstalecké strategie na konkrétních případech jednoho regionu, konkrétně na dvou federativních republikách Severního Kavkazu (SK). Dále si tato práce klade za cíl kategorizovat jednotlivé přístupy klíčových aktérů zapojených do protipovstaleckého boje ve federativních republikách Ruské federace Ingušsku a Čečensku. Cílem práce je porovnat strategie protipovstaleckého boje skrze rámec nabízený americkou CIA (Central Intelligence Agency).

Celkově vzato, region Severního Kavkazu je z bezpečnostního hlediska dlouhodobě problematický a patří k jedněm z nejexponovanějších částí Ruské federace (RF). Radikalizace etnik, které obývají dnešní jižní hranici Ruské federace, se poprvé objevila v reakci na dobovačné pokusy cizích mocností. Křivdy však vyplývají nejen z období 19. století, ale také z novodobé historie. Od 90. let se navíc v souvislosti s rozpadem Sovětského svazu (SSSR) objevila vlna nacionalistických hnutí, v souvislosti s čímž proběhlo v regionu několik ozbrojených konfliktů. Od nultých let tohoto století můžeme navíc pozorovat fenomén islamizace hnutí a přesun centra povstalectví nejen tradičně do republik východního Severního Kavkazu, ale také do republik na západě tohoto regionu.

Tato diplomová práce zkoumá čtyři případy protipovstaleckých strategií, a to konkrétně v rámci federativních republik Čečenska a Inguška - jednak pohledu hlav republik, také však z pohledu strategií centrální vlády RF. Vybrané případy umožňují eliminaci kontextuálního zkreslení, jelikož jejich srovnatelnost je významná, a to nejen geograficky, ale také kulturně a historicky.

Přínos této práce spočívá nejen v samotné kategorizaci dat, ale tato práce také aspiruje na praktický přínos, kterého chce dosáhnout v podobě sesbírání dat ohledně opomíjených faktorů protipovstaleckého boje, což platí zejména v případě Inguška. Tato republika často stojí stranou výzkumů, přestože míra radikalizace na jejím území v posledních letech dramaticky narůstá.

Důležitost výzkumu právě těchto případů a tohoto regionu tkví v tom, že se postupem času kavkazské povstalecké hnutí internacionalizuje a zapojuje se tak do širší sítě islamistického hnutí. Olympiáda v Soči byla důkazem, jakou roli mohou hrát pouhé výhrůžky násilí a kolik je třeba na následné protiopatření vydat prostředků. Analýza a následné porozumění povaze a motivům povstalců operujících na tomto území je zásadní pro budoucí stabilizaci. Severní Kavkaz se však v posledních letech dostává mimo pozornost, a to zejména z důvodu ukončení válek, relativní, avšak klamně, stabilizaci, ale také z důvodů dalších intenzivnějších konfliktů, které se odehrávají ve světě, zejména pak v Sýrii. Přesto však v regionu přetrvávají negativní trendy, jelikož se konflikt pouze transformoval do jiné podoby. Výzkum založený na aktuálních datech tedy může přinést hlubší porozumění aktuálním trendům a pomoci tvorbě efektivnějších povstaleckých strategií.

Hlavní výzkumnou otázkou této diplomové práce je: **Jak se liší přístupy jednotlivých klíčových aktérů ke strategiím protipovstaleckého boje v Čečensku a Ingušku od roku 2007 do současnosti?** Vedlejšími výzkumnými otázkami jsou: *Jakou strategii užívá Junus-bek Jevkurov v boji proti povstalcům na Severním Kavkaze? Jakou strategii užívá Ramzan Kadyrov v boji proti povstalcům na Severním Kavkaze? Jakou strategii užívá ruské federální centrum v boji proti povstalcům na Severním Kavkaze (Čečensku a Ingušku)?*

1. METODOLOGIE

1.1 KONCEPTUÁLNÍ ANALÝZA

Teoretická část práce má za cíl pomocí syntézy z dostupné literatury abstrahovat a následně definovat stěžejní koncepty, se kterými diplomová práce operuje. Jedná se především o koncepty související s protipovstaleckým bojem. Tento přístup byl zvolen zejména z důvodu charakteru práce, avšak také z důvodu povahy dostupné literatury věnující se fenoménu protipovstaleckého boje a pramenů dat, ze kterých můžeme čerpat poznatky pro zvolený charakter výzkumu.

Tato kapitola má za cíl vyjasnit finální volbu ústředního rámce, o který se bude autorka v práci opírat. Název konceptuální analýza zdůrazňuje fakt, že na zkoumaném poli existuje více různých přístupů, na základě kterých by bylo možné analyzovat odlišné podoby strategií protipovstaleckého boje. Ne každý rámec je však vhodný a použitelný pro komparaci, a to zejména s přihlédnutím na jimi nabízenou strukturu. Z tohoto důvodu autorka zvolila rámec analýzy v podobě návodu „*CIA Guide To The Analysis Of Insurgency*“, který v kontextu ostatních přístupů¹ vyniká svou strukturovaností, konkrétností a inovativností, tudíž je vhodný pro výzkumné pole. Jako velice přínosné autorka považuje zaměření tohoto rámce jak na vojenské, tak civilní složky strategií, které vhodně propojuje, což nejvíce odpovídá povaze dnešních operací. Byl tedy nakonec vybrán jeden klíčový rámec, ze kterého autorka dále abstrahovala dílčí koncepty tak, aby nedocházelo ke konceptuální fragmentaci. Tyto koncepty budou následně využity v praktické části práce, přičemž skrze ně budou zkoumány a následně komparovány jednotlivé případy.

1.2 KOMPARATIVNÍ PŘÍPADOVÁ STUDIE

Empirická část diplomové práce bude pojata v rámci výzkumného designu komparace. Tato metoda byla vybrána zejména pro její přínos pro zpracovávané téma. Obecně komparace rozšiřuje povědomí o alternativách daného zkoumaného tématu, tento design dále rozvíjí a

---

¹ Mezi významná díla na tomto poli patří bezesporu americký Counterinsurgency guide (2009), British Army Field Manual (2009) či Kilcullen (2010).

posiluje vhléd do poznání lidského chování, svými výsledky zvyšuje pravděpodobnost úspěšných reforem v rámci policy, na niž se tato práce soustředí a v neposlední řadě s sebou také přináší perspektivu více případů zkoumaného fenoménu. (Bayley 1999: 6)

Výzkumný design pojatý jako komparace s sebou však přináší také určité limity. Hague, Harrop (2010: 46, 48) do této kategorie zahrnují následující omezení: zaprvé skutečnost, že podoba určitého fenoménu se ve dvou rozdílných státech může odlišovat, čímž se vytváří problém srovnávání podobného s podobným, namísto totožného s totožným. Tato skutečnost může v konečném důsledku zkreslovat výstupy výzkumu. S tímto se práce vyrovnává stanovením kritérií pro výběr zkoumaných případů, a to konkrétně dvou federativních republik, jež sdílely po několik desetiletí jeden územní celek a dále případ federálního kremelského centra, jež je pro obě tyto federativní republiky společné. Dále autoři uvádí zkreslující vliv faktoru globalizace, který vytváří propojený systém států, jež na sobě již nejsou zcela nezávislé, čímž redukuje počet vhodných států, potažmo případů, pro testování hypotéz. V tomto případě si diplomová práce neklade za cíl testovat hypotézy, nýbrž se pohybuje čistě v rámci případových studií a jejich komparaci. Vzájemnou propojenost daných případů nevnímá jako limit, nýbrž jejich srovnatelnost považuje za přednost. Právě tato srovnatelnost napomáhá eliminaci kontextuálních zkreslení. Třetím limitem je skutečnost, že jakákoli dvojice zemí se bude lišit v tolika faktorech, že nikdy nebude možné udržet veškeré jiné než testované proměnné konstantní. S tímto limitem práce počítá a pracuje s ním zejména při vyvozování závěrů, u jejichž zobecnitelnosti bere na zřetel právě tento faktor. Posledním uvedeným limitem je možnost, že vybrané státy budou tvořit nereprezentativní vzorek, což dle autorů opět snižuje výpovědní hodnotu daného výzkumu. Tomuto se práce snaží předejít jednak pomocí stanovení přesných kritérií výběru a jednak zobecňováním ryze v lokální rovině Severního Kavkazu.

Samotná empirická část bude tedy pojata jako komparativní případová studie (více viz Karlas 2008). Tato metoda byla zvolena zejména z důvodu povahy samotného výzkumu, který je postaven na empirických základech a který si klade za cíl zejména samotnou analýzu stavu protipovstaleckého boje na Severním Kavkaze. Práce bude srovnávat čtyři případové studie, a to konkrétně protipovstaleckou politiku moskevského centra v Ingušsku a v Čečensku a dále protipovstaleckou politiku hlav těchto dvou federativních republik, tedy Ramzana Kadyrova v Čečensku a Junus-beka Jevkurova v Ingušsku.

Jelikož je v případě komparativní metody důležité dbát na dodržení strukturovanosti pro zachování vypovídající hodnoty, práce využívá komponentů identifikovaných Říchovou (2007), které by měla každá práce v tomto výzkumném designu vymezit, a to předmět komparace, cíl komparace, vztah případů k časové ose a také jednotlivá kritéria komparace. V rámci tohoto pojetí lze práci kategorizovat následovně – (1) předmětem komparace jsou strategie klíčových aktérů zapojených do protipovstaleckého boje v Čečensku a Ingušsku, (2) jejím primárním cílem je zjištění, zda a případně jak, se jednotlivé případy od sebe liší, (3) vztah jednotlivých srovnávaných případů k časové ose je synchronní, zaměřuje se tedy na časové období od nástupu Ramzana Kadyrova v Čečensku v roce 2007 až do současnosti a (4) kritéria komparace budou tvořit kostru samotné komparace, jelikož podle nich budou organizovány kapitoly. Empirická část bude rozdělena dle jednotlivých sektorů protipovstaleckého boje a srovnání bude provedeno v každém z nich. Struktura byla vybrána z manuálu CIA „*Guide to the analysis of insurgency*“, který identifikoval 7 vojenských a sedm nevojenských faktorů, které jsou charakteristické pro protipovstalecký boj a by měly být brány v úvahu při výzkumu tohoto fenoménu. Vojenské faktory jsou identifikovány jako (1) velení, (2) taktika a strategie, (3) vojenské zpravodajství, (4) chování a disciplína jednotek, (5) vzdušné a námořní operace, (6) vztahy mezi civilními a vojenskými složkami a (7) prorožimní milice. Mezi nevojenské faktory patří (1) policejní operace, (2) civilní zpravodajství, (3) psychologické operace, (4) jednotný management protipovstaleckého boje, (5) politický rámec, (6) zlepšení podmínek a správy na venkově, (7) právní reformy. (CIA guide 2009)

Komparace bude dále pojata ve smyslu metody rozdílu a z toho vyplývajícího designu nejvíce podobných systémů (dle Caramani 2008), a to zejména z důvodu cíle této práce, tedy odhalení případných rozdílností jednotlivých případů, které jsou srovnatelné. Navíc se tento design orientuje spíše než na teoretické práce na samotná empirická data. Napomáhá také identifikaci specifíků jednotlivých zkoumaných případů a celkovému porozumění, a to právě skrze důraz na specifické rysy daných případů.

1.3 VÝBĚR PŘÍPADŮ PRO KOMPARACI

Pro účely této práce byly zvoleny již zmiňované čtyři případy. Tyto případy nebyly vybrány náhodně, naopak musely splňovat předem stanovená kritéria, čímž práce aspiruje na snížení rizika zkreslení výzkumu. Pro účely této diplomové práce je zásadní, aby případy byly do co nejvyšší míry srovnatelné (Karlás 2008), a to z toho důvodu, že tato srovnatelnost případů

umožňuje eliminaci jedné z možných příčin výzkumných kontextuálních zkreslení. (Balík 2008) Požadovaná srovnatelnost byla rozdělena na čtyři úrovně, a to (1) geografickou, (2) etnickou, (3) historickou a v neposlední řadě (4) kulturní. Ruské federální centrum bylo dále vybráno z důvodu jeho formální nadřazenosti v rámci federativní struktury Ruské federace. Z této pozice má natolik nezanedbatelný vliv, že ačkoli v uvedených kritériích srovnatelnosti nedosahuje kýžených hodnot, nebylo možné tento případ z analýzy vyjmout.

Geografická srovnatelnost vyplývá z bezprostředního sousedství těchto dvou územních celků. Obě federativní republiky jsou součástí regionu Severního Kavkazu, nacházejí se na jižní hranici Ruské federace, kde tvoří část hranice s Gruzíí, což je zároveň jejich jediná mezinárodní hranice. Území na jihu Inguška i Čečenska je značně hornaté a tvoří jej hřeben Velkého Kavkazu. Rozlohou i počtem obyvatel jsou tyto správní jednotky RF odlišné, nicméně obě lze v kontextu Ruské federace zařadit do skupiny rozlohou i počtem obyvatel malých národů. Rozloha Inguška je 4 300 km², což jej řadí na poslední místo co do rozlohy územních celků v rámci Ruské federace. Dle údajů z roku 2013 žije na území Inguška 442 tisíc obyvatel. Čečensko je přibližně třikrát větší s 15 800 km², přičemž jeho populace je přibližně dvojnásobná. (Federal'naja služba gosudarstvennoj statistiky)

Geografická srovnatelnost souvisí také s úrovní historickou. Tyto dvě republiky tvořily jednu autonomní sovětskou socialistickou republiku (ASSR) od roku 1934, kdy byly tyto dříve samostatné autonomní oblasti (AO) spojeny v jednu a vznikla tak Čečensko – ingušská autonomní oblast (ČIAO) v rámci Sovětského svazu (SSSR). O dva roky později byl tento územní celek povýšen na statut autonomní sovětské socialistické republiky. Tento útvar se rozpadl teprve s událostmi souvisejícími s rozpadem SSSR². V roce 1990 byla schválena Deklarace o vyhlášení nezávislosti, která definovala Čečensko jako suverénní republiku vymaňující se ze správy SSSR. Inguško také vyhlásilo svou nezávislost na Čečensko – ingušské ASSR (ČIASSR), zároveň však vyjádřilo vůli setrvat v rámci SSSR.

Etnická srovnatelnost je také na první pohled zřetelná. Jak Čečenci, tak Inguši jsou součástí nadetnosu *Vajnachů*, sami se dokonce často označují za jediné etnikum, přičemž rozdělení na

---

² Tato AO byla rozpuštěna v roce 1944 v kontextu deportací severokavkazských národů za údajnou kolaboraci s nacisty. Obnovena byla v roce 1957, avšak v menší rozloze. Okresy Chasavjurt a Cumadin zůstaly Dagestánu a Prigorognyj rajón připadl Severní Osetii. Tento vývoj má přesah i do současnosti, a to zejména v období od rozpadu SSSR, kdy se jednotlivé federativní republiky o tato území začaly přít.

Čečence a Inguše je z tohoto jejich pohledu umělé a pochází zejména z dob Sovětského svazu. (srov. Adaev 2014, Nichols 2004) Vajnachové navíc lingvisticky spadají pod větev tzv. nachsko-dagestánské jazykové skupiny. (Souleimanov 2011: 23) Vajnašská etnická skupina je poměrně uzavřená a od okolních etnik se do značné míry odlišuje. Především svými zvyky a tradicemi, které s sebou přináší také auru neproniknutelnosti a izolace. Na základě své etnické příslušnosti byli Vajnachové, společně s dalšími kavkazskými etniky, obětmi stalinských deportací z roku 1944, když byli obviněni z kolaborace s nacistickým Německem. Vzhledem k vysokému počtu obětí na životech, pocitu vykořeněnosti aj. lze i po Chruščovově rehabilitaci identifikovat pocity křivdy vůči ruskému státnímu zřízení a etniku jako takovému, a to jak v čečenské, tak ingušské společnosti. (rozhovor s M. Torijevem 2014)

Kulturní rovina srovnatelnosti souvisí zejména s tradicemi a do značné míry také s náboženstvím. Co se týká kulturních zvyklostí, jsou si oba tyto národy velice blízké. (Nichols 2004, Souleimanov 2011, Souleimanov, Šmíd 2010, Tiškov 2001, Gammer 2007, Gallová a de Waal 2000, Hughes 2007, Grochmalski 1999) Sdílejí mimo jiné víru v tzv. tradiční islám, tedy súfismus, který dohromady se silně zakotveným zvykovým právem a klanovou strukturou tvoří základy společnosti. Významně působí také uzavřenost ve sféře uzavírání sňatků v rámci společnosti, kdy se zejména v rámci ženské linie objevují pouze velice zřídka mezietnické svazky, tato endogamnost se projevuje také mezi Inguši a Čečenci navzájem. To v kombinaci s relativně malým počtem obyvatel a charakterem osídlení vytváří společnost, která je úzce propojená a vnitřně kontrolovaná. (rozhovor s M. Torijevem 2014, rozhovor s T. Šmídem 2014)

Pro účely práce byly tedy zvoleny uvedené čtyři případy. Práce se záměrně nebude věnovat dalším severokavkazským republikám, které jsou sice také spojeny s problematikou povstalectví na Severním Kavkaze, ale svou povahou se natolik odlišují, že pro účely analýzy byly vynechány. Zejména se jedná o Kabardino – Balkarii, Dagestán a Severní Osetii. Severní Osetie byla z analýzy vynechána zejména z důvodu své jedinečnosti v regionu, kdy nejenže se jedná o jedinou většinově křesťanskou republiku, která má s federálním centrem dlouhodobě nadstandardní vztahy, ale navíc lze v kontextu povstalectví konstatovat, že spíše než základnu tvoří Severní Osetie cíl útoků povstaleckých skupin³. Dagestán byl z analýzy vyloučen také zejména z důvodu vysoké míry jeho odlišnosti od zkoumaných republik. Etnická skladba,

---

³ Viz. Teroristický útok na beslanskou základní školu v září roku 2004 či útoky v hlavním městě Severní Osetie Vladikavkaz v letech 1999, 2008 a 2010.

především její vysoká diverzita; náboženský, kulturní i historický kontext jsou v regionu natolik výjimečné, že jeho inkorporace by výzkum zkreslovala. Kabardino – Balkaria je odlišná zejména etnicky, její populaci tvoří zejména Čerkesové, Balkaři, menšinu zde tvoří také etničtí Rusové. Tato republika v posledních letech zažívá postupnou radikalizaci, nicméně její etnická skladba, historický vývoj ani geografická poloha nesplňují stanovená kritéria srovnatelnosti, respektive mohla by je splňovat, avšak pouze v širší pojeté studii.

1.4 INTERVIEW

Metoda interview byla zvolena jako doplňkový způsob sběru dat, a to zejména těch, která jsou v literatuře nedostupná, zejména tedy data, která se týkají vývoje posledních let. Nejedná se o získávání pouze pohledu a názoru jednotlivých dotazovaných na daná témata, jde také o aktualizaci informací a získání dat zejména v případě Ingušska, které stojí stranou větších výzkumů a v literatuře tedy nelze čerpat dostatečně podrobná a zároveň různorodá data. I proto je nutné brát tyto jinak prakticky nedostupné informace kriticky a analyzovat je i s přihlédnutím k situačnímu pozadí dotazovaných. Rozhovory navíc pomáhají kontrolovat, zda jsou vybrané koncepty dostačující pro analýzu zkoumaného fenoménu, tedy jestli obsahují všechny důležité vlivy na zkoumaný cíl. Pokud by se totiž v rozhovorech objevovalo, že důležitý vliv na výsledek strategie má i něco jiného byla by tato skutečnost zanesena do analýzy.

Z důvodu zachování co nejvyšší míry objektivity dat byla zvolena podoba standardizovaného rozhovoru, ve formě jak jej definuje Horký a Tomalová (2008) Standardizovaný rozhovor klade důraz na samotný obsah rozhovoru, přičemž osobní postoje a subjektivní pohledy se snaží eliminovat skrze předem vyhotoveného seznamu otázek, které jsou formulované tak, aby cílily na fakta. Rozhovor je navíc řízen tazatelem, který jej usměrňuje tak, aby rozhovor z těchto mezí nevybočoval. Kritéria pro výběr dotazovaných byla stanovena jako (1) dlouhodobá angažovanost v regionu, a to buďto bezprostředně či v rámci svého zaměstnání, (2) fyzická přítomnost v regionu, (3) profesní zájem o region, přičemž primárně byli vybíráni sociální vědci, zaměstnanci neziskových organizací a žurnalisté.

Rozhovory probíhaly jak v České republice, tak v Čečensku v rozmezí let 2012 – 2014. Mezi dotazované v České republice patřili následovní respondenti:

- Magomed Torijev, novinář narozený v Grozném, ingušského původu. V současnosti pracující pro Rádio Svobodná Evropa.
- Tomáš Šmíd, odborný asistent na Katedře politologie Fakulty sociálních studií MU v Brně.
- Emil Souleimanov, odborný asistent na Katedře ruských a východoevropských studií Fakulty sociálních věd UK v Prahy.

V Čečensku autorka vedla rozhovor se zaměstnankyněmi grozněnské organizace Zargan. Tato organizace se zabývá lidskými právy a zejména pomoci rodinám zmizelých lidí. Dále se také setkala s Abdullou Istamulovem, se kterým vedla neformální rozhovor.

Dále práce využívá rozhovorů poskytnutých Tomášem Šmídem, který je sesbíral při svých výzkumných cestách v Čečensku, a to s těmito respondenty:

- Abdulla Istamulov, čečenský politolog, ředitel centra SK strategica.
- Alexej Malašenko, pracovník Moskevského centra Carnegie.
- Sergej Markedonov, ředitel odboru pro problémy etnických vztahů na Institutu pro politické a vojenské analýzy v Moskvě.

Z rozhovorů, které byly sesbírány mimo vlastní autorský výzkum spojený s touto prací, byla získána data a následně zorganizována tak, aby byla srovnatelná se standardizovanými rozhovory vedenými autorkou.

2. KONCEPTUALIZACE

Fenoménu protipovstaleckého boje se věnuje celá řada autorů a lze konstatovat, že odborná literatura je co do svého objemu velice obsáhlá. Dostupné jsou jak čistě vojenské publikace v podobě strategií a příruček bezpečnostních složek, tak publikace, které svou povahou spadají spíše do kategorie politických věd a protipovstalecký boj zkoumají v rámci teorie konfliktu. V následující sekci se bude diplomová práce zabývat stěžejními koncepty vztahujícími se k fenoménu protipovstaleckého boje a jejich pojetími v odborné literatuře.

2.1 KONFLIKT

Za předpokladu, že v určité společnosti proběhne proces radikalizace a jednotlivé strany dosáhnou potřebné úrovně organizace, mohou se stát stranami konfliktu. Pro účely této práce je důležité definovat také konflikt a jeho jednotlivé úrovně a podoby. V odborné literatuře můžeme najít značné množství klasifikací konfliktu. Šíře škály jednotlivých pojetí vychází již ze samotné podstaty termínu a z multidisciplinarity jeho zájmu. Rozdílný pohled můžeme vidět v rámci výzkumu politických věd, sociologických, právních či ekonomických pojetí. (Šmíd 2010) Tato práce vychází z pojetí, které je charakteristické pro bezpečnostní studia.

Na začátek je nutné zmínit existenci rozkolu mezi jednotlivými autory ohledně samotné přirozenosti výskytu konfliktu ve společnosti jako takové. Pšēja konflikt definuje jako jev v politické realitě veskrze přirozený (Šmíd 2010 21 – 22), kdy jej charakterizuje jako „*střet mezi jasně definovanými aktéry, kteří usilují o uplatnění svého zájmu v jedné nebo více shodných oblastech, přičemž tito dva aktéři pocítují vzájemný střet jako situaci, kdy zisk jedné strany znamená ztrátu druhé*“. (Zeman 2002) Naproti tomu Vasquez (1993) považuje konflikt za naučené chování. Samotný konflikt potom může nabývat mnoha podob. Například zmiňovaný Vasquez (1993) rozlišuje mezi válkami rovných a nerovných aktérů. V rámci těchto dvou kategorií, dále identifikuje dvě základní dichotomie. Války omezené v kontrastu s válkami totálními a války dyadické v kontrastu s válkami komplexními.

V rámci pojetí bezpečnostní studií je dále významná zejména základní kategorizace Møllera (2003), který vytváří kategorie konfliktů násilných a nenásilných, přičemž Šmíd (2010) upozorňuje na důležitost, že ne každý násilný konflikt musí být implicitně ozbrojený, což je důležité v kategorizacích neopomíjet.

2.1.1 OZBROJENÝ KONFLIKT

Jak již bylo zmíněno, ne každý násilný konflikt se vyznačuje také tím, že je ozbrojený. Nicméně pro účely této práce je nezbytné definovat zejména konflikt, který je svou povahou jak násilný, tak ozbrojený. Ten může nabývat stejně tak jako konflikt nenásilný různých podob, může se odehrávat na úrovni mezinárodní, transnacionální, či na úrovni vnitrostátní. Výzkumné centrum uppsalské univerzity definuje ozbrojený konflikt jako *„neslučitelnost, která se stává předmětem sporu, a která se týká vlády a / nebo území, kdy alespoň jedna ze stran je vláda určitého státu, přičemž dochází k užití ozbrojených prostředků a za následek má minimálně 25 úmrtí spojených s bojem“*.(srov. Uppsala 2014, Wallensteen, Sollenberg, 2001)

Užitím ozbrojené síly je zde myšleno použití zbraní za účelem dosažení určitého cíle jedné ze stran v rámci konfliktu. Zbraněmi se rozumí jakýkoli materiál, v jehož následku dochází k úmrtím, tedy od průmyslově vyráběných zbraní po kameny, oheň, atd. Neslučitelnost může nabývat hodnot neslučitelnosti o konkrétní území a / či dimenzi politickou. (Uppsala 2014) Především je tedy důležité se v rámci ozbrojeného konfliktu nezaměřovat pouze na povahu neslučitelnosti daného ozbrojeného konfliktu, ale je také třeba rozlišovat mezi prostředky užívanými v rámci tohoto typu konfliktu.

2.1.2 VNITROSTÁTNÍ KONFLIKT

Vnitrostátní konflikt představuje jednu z možných úrovní konfliktu. Tyto úrovně se liší podle jednotlivých zúčastněných aktérů a jejich povahy, můžeme tedy pozorovat konflikt mezinárodní, transnacionální, vnitrostátní a také konflikt na úrovni mezilidské. Samotný vnitrostátní konflikt potom může nabývat mnoha podob, přičemž je třeba jej vnímat také v rámci dichotomie užití násilí. Nenásilný konflikt lze pozorovat v rovině politické, tedy jako politický boj mezi jednotlivými politickými stranami či jinými aktéry politického života. (Møller 2003) Pro účely této analýzy je stěžejní konflikt násilné povahy, jenž může mít nejen podobu občanské války, ozbrojeného povstání či genocidy (Møller 2003), ale také klasického povstalectví či moderního vzbouřenečtví (srov. Galula 1964, Kilcullen 2010).

Fenomén vnitrostátních konfliktů je důležitý zejména v kontextu zvyšující se frekvence jeho výskytu, kdy lze konstatovat, že naprostá většina konfliktů vznikajících a vyskytujících se v současnosti mají povahu vnitrostátního boje. Vnitrostátní konflikt lze dále dělit na konflikt,

jehož aktéři jsou čistě nestátní a na takový, ve kterém jednu ze stran tvoří vládnoucí elita. Podstatou vnitrostátních konfliktů je soupeření o státní suverenitu, nadvládu nad státem či jeho částí, o zdroje či status. (Šmíd 2010: 30) Vnitrostátní konflikt může nabývat transnacionálních rysů, a to skrze (1) humanitární intervenci, (2) v případě že etnikum usilující o změnu svého statutu se nachází napříč státními hranicemi více států, případně pokud takové etnikum má separatistické či secesionistické aspirace, (3) dále se tak může stát skrze tzv. „zástupné války“, kdy jsou aktéři podporováni ze zahraničí na základě mnohdy nesouvisajících sporů, (4) a v neposlední řadě také v případě, kdy povstalecké skupiny operují napříč hranicemi více států. (Møller 2003)

2.1.3 ASYMETRICKÝ KONFLIKT

Vnitrostátní konflikt může nabývat podobu symetrickou v případě, že mezi sebou v rámci státu soupeří rovnocenné skupiny, častěji však tento typ střetu spadá do kategorie asymetrických konfliktů, a to zejména v případě, je-li na jedné straně vláda či okupační mocnost dané země. Asymetrický konflikt jako forma vnitrostátních ozbrojených střetů není v historii novým fenoménem. Objevoval se již v minulosti, jeho výskyt začal narůstat po konci druhé světové války a následně po rozpadu bipolárního nastavení světové politiky, kdy počet exponenciálně narůstá a mění se také jeho podoba. Toto souvisí s oslabováním role státu v její tradiční podobě, s následným nárůstem vlivných nestátních aktérů a v neposlední řadě také s fenoménem rozpadu států⁴ v problematických regionech.

Asymetrický konflikt se od konfliktu symetrického odlišuje zejména ve formě využívání nesouměrných prostředků a metod, přičemž se významně odlišují také formy boje a cíle jednotlivých zúčastněných aktérů. (Srov. Krásný 2003, Galula 1964) Právě zkoumaný povstalecký boj a protipovstalecké strategie jsou ze své podstaty bojem asymetrickým, jejich průběh se však může měnit, stejně tak jako strategie volené bojujícími stranami, je tedy třeba konflikty studovat v celé jejich délce. Brooker (2010) definuje ve své knize rysy povstaleckého boje, zejména potom rysy, kterými se odlišují od dalších vnitrostátních konfliktů. V případě občanské války je dle těchto kritérií zásadní povaha zúčastněných aktérů. Zatímco v případě občanské války proti sobě stojí semi-státy, v případě povstalectví se boje proti vládě daného státu účastní spíše nestátní (ve smyslu „stateless“) skupiny. Rozhodující je

---

⁴ Více k rozpadu státu viznapř. Zartman 1995, Rotberg 2004.

tedy určitá míra správy nad konkrétním územím či jeho částí. Dalším definičním znakem povstalectví je jeho vertikálnost, která je přítomna nejen v etymologickém smyslu povstání (směrem nahoru), ale také v podobě struktury těchto hnutí. (Brooker 2010: 43 – 46)

Galula (1964) se v rámci kontextu vnitrostátních konfliktů zabývá strategiemi jednotlivých stran, ty rozlišuje přímé a nepřímé, přičemž zkoumá zejména úspěšnost jejich kombinací v reálném prostředí a v reálném boji. Jelikož se zaměřuje na determinanty úspěšného vedení povstaleckého boje, upozorňuje na nutnost zachování této asymetrie ze strany slabšího aktéra, pokud chce toto povstalecké hnutí uspět, či udržovat boj ve svůj prospěch. Galula ve svém díle navíc přidává rozlišení jednotlivých podob asymetrického boje, když rozlišuje mezi studenou a horkou revoluční válkou. V případě studené revoluční války aktivity povstalců zůstávají v legální rovině a jsou zpravidla nenásilné. Naopak horká revoluční válka se vyznačuje svou násilnou povahou a ilegalitou. (Galula 1964: 47) Oba tyto typy s sebou nesou specifické výzvy vládním složkám. V případě prvním je problematrická především legitimita preventivního či dokonce preemptivního zásahu. Galula v tomto kontextu identifikuje čtyři možné cesty akce ze strany vládní, a to: (1) přímý útok proti povstalecké skupině, (2) nepřímý útok na zázemí povstalců, (3) cestu v podobě infiltrace hnutí a jeho rozložení zevnitř, (4) a také posílení vlastní politické pozice. Zdůrazňuje však, že v revolučních válkách je stěžejní spolupráce s aktivní menšinou v rámci místní populace, přičemž výhru nepředstavuje faktická porážka či eliminace povstaleckého hnutí, nýbrž jeho izolace.

Dalším stěžejním dílem zkoumajícím charakteristiku asymetrických konfliktů je nesporně publikace Arreguína-Tofta „How the weak win wars“, která se mimo jiné věnuje pravděpodobně největšímu paradoxu, který můžeme pozorovat v asymetrických konfliktech, a to konkrétně relativní úspěšností slabších aktérů. Arreguín-Toft se zaměřuje konkrétně na faktory, které způsobují, že v tomto typu konfliktu často prohrává právě tzv. papírově silnější aktér. Identifikoval pět faktorů, které jsou v tomto ohledu rozhodující: (1) povaha aktéra, kdy autoritářské státy mají predispozice k tomu, aby z povahy svého nastavení vyhrávaly války snadněji než režimy demokratické, (2) druhým signifikantním faktorem může být rozmístění zbraní, tedy zejména jejich přítomnost v problematrických regionech, a to v kontextu jejich koloniální historie, (3) třetím faktorem je přítomnost asymetrie zájmu, jelikož z povahy mezinárodních vztahů, silnější aktéři mají nižší motivaci bojovat okrajové či minoritní války, pokud se nejedná jejich samotné přežití, (4) za čtvrté je nutné brát v potaz také vyšší míru citlivosti společnosti založené na demokratických principech, kde má veřejné mínění vliv na politické procesy, přičemž tato veřejnost zpravidla není ochotna podstupovat nutné oběti

v podobě mrtvých vojáků a vynaložených prostředků; a v neposlední řadě je to také (5) strategická interakce, která se zamýšlí nad kombinacemi zvolených strategií a nad variací výsledků těchto variací. (Arreguín-Toft 2005: 6)

2.1.4 POVSTALECTVÍ A VZBOUŘENECTVÍ

Jednou z mnoha forem asymetrického konfliktu je tzv. povstalectví. Ačkoli se tato práce zabývá především protipovstaleckým bojem, pro její účely je nutné vymezit také koncept povstalectví a vzbouřenectví, a to zejména z důvodu identifikace protivníka protipovstaleckých strategií, tedy aktéra, ze kterého by celá formulace konkrétních postupů v praxi měla vycházet. Povstalecký boj je jednou z mnoha podob asymetrického konfliktu. Existuje pro něj mnoho definic, přičemž klíčový je fakt, že povstalecké skupiny mají politické cíle a jejich úmyslem je narušit legitimitu stávající vlády či okupační mocnosti. (Srov. Brooker 2010, Kilcullen 2010, Galula 1964)

Zatímco Galula definici pojímá poměrně široce jako „*pokračování politiky, prováděné skupinou uvnitř země, všemi prostředky.*“ (Galula 2006:1), Kilcullen definici více specifikuje, když charakterizuje povstalectví jako „*Organizovaný, vleklý politicko – vojenský boj, který má za cíl oslabit kontrolu a legitimitu stávající vlády, okupační mocnosti či jiné politické autority, přičemž posiluje kontrolu povstalců*“⁵ (Kilcullen 2010:1) Williams se zaměřuje více na organizační strukturu takového hnutí jelikož vytyčuje podmínku dosažení určité úrovně vnitřní organizace, v pojetí cílů povstaleckých hnutí se shoduje s Kilcullenem, tedy identifikuje cíl jako změnu či úplné svržení stávajícího režimu. (Williams, 2008: 12) Brooker za povstalectví považuje boj skupiny uvnitř státu proti státu či semi-státu. Dále kategorizuje tři základní typy povstaleckých hnutí na základě jejich deklarovaných cílů, a to vypuzovací, revoluční a separatistický. (Brooker 2010: 34 – 37) Zatímco separatistické a revoluční povstalecké skupiny jsou pojímány poměrně tradičně, Brooker vytváří kategorii „*expeller*“ tedy typ vypuzovací, do které zahrnuje veškerá nacionalistická, náboženská či lokalistická hnutí, která bojují proti cizímu státu. Spojuje je totiž odpor vůči invazi, okupaci či kolonialismu, čili se vymezují proti napadení území, které považují za svůj domov.

---

⁵ V originále zní definice následovně: „*Organised, protracted politico-military struggle designed to weaken the control and legitimacy of an established government, occupying power, or other political authority while increasing insurgent control.*“ (Kilcullen 2010:1) Překlad: autorka.

Co se týká úspěšnosti povstaleckých hnutí, je třeba brát do úvahy různé interní i externí faktory. Galula ve své knize definuje faktory, které napomáhají slabší straně asymetrického konfliktu, tedy vyzyvatelům vládnoucího režimu. Přispívá tím k porozumění příčinám někdy až paradoxní síly slabšího aktéra. Galula zdůrazňuje, že je třeba brát do úvahy fakt, že nezáleží ani tolik na připravenosti jednotek či jejich strategii, protipovstalecký boj a jeho úspěšnost jsou mnohdy významněji determinovány geografickými podmínkami. Jedná se zejména o (1) velikost daného území, (2) jeho hranice, (3) povahu terénu, (4) polohu území, (5) jeho velikost, (6) populaci, (7) podnebí a v neposlední řadě také (8) ekonomiku. (Galula 1964: 3 – 30)

Z pohledu terminologického vymezení je dále nutné zmínit rozdíl mezi vzbouřenectvím a povstalectvím. Vzbouřenectví jako pojem je reakcí na proměnu povstaleckých hnutí. Rozdíl mezi povstalectvím a vzbouřenectvím je poměrně obtížně identifikovatelný, a to zejména z důvodu jejich častého zaměňování, ale také z důvodu neustáleného překladu z anglické verze „*insurgency*“. Rozdíl můžeme pozorovat zejména v podobě definičního rámce jednotlivých pojmů. Zatímco Galula operuje ve své knize spíše s termínem klasického povstalectví, ve smyslu anglické verze „*rebellion*“, pojem „*insurgency*“ v Kilcullenově publikacích je definován spíše jako moderní vzbouřenectví. Na teoretickém rozvoji fenoménu vzbouřenectví přispěla mimo jiné také situace na Severním Kavkaze, tento termín však vychází primárně z reality v Iráku a Afghánistánu. Vzbouřenectví lze pojímat jako hybridní formu boje, která zahrnuje jak prvky klasického povstalectví, tak i terorismu. Liší se potom zejména ve své strukturální organizaci a také v taktických a operačních postupech. Charakteristickým prvkem je absence jasného velení, takového, které by bylo striktně hierarchické a bylo by možné identifikovat jasnou osobu vůdce, signifikantní je zejména sdílení ideje, kdežto u klasického povstalectví je horizontální organizace mnohem stratifikovanější, svým fungováním se podobá spíše armádní organizaci. (srov. Kilcullen 2010, Galula 1964, Šmíd 2013)

Faktor jednotící ideje je pro Severní Kavkaz významný, zejména z důvodu její identifikace v kontextu transformace z nacionalistického na islamistické hnutí. Povstalecké hnutí Severního Kavkazu v poslední době prošlo několika transformacemi své podoby. Jedním z procesů byla tzv. *afghánizace*, což je termín, který odkazuje na vývoj v Afghánistánu v polovině 90. Let, který byl charakteristický kombinací probíhající války, lidského utrpení, chudoby, organizovaného zločinu a externě sponzorovaného islámského radikalismu. Právě v kombinaci tyto faktory generují explozivní potenciál. Vzniklou situaci nejsou místní

autority schopny řešit; složitost a komplexnost celé situace navíc nesprávně chápou, což má v kombinaci s nedostatky vlastního systému za následek neustálé zhoršování a prohlubování krize. (Cornell 2012: 122)

Důležité je také pojetí Kilcullena (2010), který upozorňuje na faktor globalizace povstaleckých hnutí. Tvrdí, že dnes boj proti terorismu znamená boj proti globalizovanému islamistickému vzbouřenectví a prostředkem by měly být spíše protipovstalecké než protiteroristické strategie. Problémem současné, zejména americké, strategie je její agregační pojetí. Kilcullen v reakci na neutěšenost situace doporučuje novou strategii disagregace, kdy by se nebojovalo ve stejnou dobu proti všem potenciálním i reálným nepřátelům, ale kde by se strategie zaměřily na rozbití a rozložení vazeb globálního džihádistického hnutí na lokální a na znemožnění fungování širokého protizápadního globálního hnutí. „V této strategii, vítězství nevyžaduje utišení veškerého povstaleckého hnutí od Filipín po Čechensko.“ (Kilcullen 2010: 214) Ačkoli je toto pojetí designováno pro USA, implikace z něj plynou také pro Severní Kavkaz a boj proti místním povstalcům, kteří jsou v současné době napojeni také na globální džihádistické struktury.

Obecně je důležité zejména pro vývoj protipovstaleckých strategií znát tři proměnné povstaleckých hnutí, a to jak definuje Brooker (2010): (1) jejich motivace a pohnutky, (2) jejich prostředky a také (3) příležitosti. Znalost těchto determinantů může být nápomocná pro vysvětlení, či dokonce predikci nejen vzniku povstaleckého hnutí, ale také dokonce i míru úspěšnosti povstaleckého hnutí v konkrétní zemi, regionu či na globální úrovni. (Brooker 2010: 127)

2.1.5 PROTIPOVSTALECKÝ BOJ

Protipovstalecký boj jako strategie státních, okupačních či jiných autorit v reakci na taktiku povstaleckých skupin, zahrnuje celou řadu charakteristických a možno také říci unikátních rysů. Kilcullen definuje protipovstalecký boj jako „zastřešující pojem, který popisuje kompletní škálu opatření, jež užívají vlády, aby porazily povstalce. Tato opatření mohou mít podobu politickou, správní, vojenskou, ekonomickou, psychologickou nebo informační a jsou téměř vždy používány v kombinaci.“⁶(Kilcullen 2010: 1) Přínos Kilcullenovy práce je zejména

---

⁶ V originále zní definice následovně: “an umbrella term that describes the complete range of measures that governments take to defeat insurgencies. These measures may be political,

v jeho systematické snaze upozornit na nutnost lokálních řešení a také z pohledu respektu k civilistům. Populace však není zásadní pouze z klasického pohledu strategií „*hearts and minds*“, ale zejména z důvodu, že tvoří jediný pevný bod v tomto typu boje, kdy jednotky i jejich podoba jsou fluidní. V Kilcullenově pojetí je pro úspěch protipovstaleckého boje zásadní schopnost adaptace a organizačního učení, a to zejména v kontextu neustálé evoluce povstaleckého hnutí, jeho podoby i strategií. (Kilcullen 2010: 3) Dalším přínosem je jeho akcent na rozdíl mezi protipovstaleckým bojem vedeným domácí autoritou a tím vedeným zahraniční mocností. Zahraniční aktér totiž musí vyvinout nesporně větší úsilí při snaze porozumět cizí zemi, zabezpečit ji a zároveň budovat životaschopné místní spojenecké vazby. Druhým faktorem je postkonfliktní rekonstrukce, kdy je zahraniční síla značně znevýhodněna, jelikož je na ni v rámci soupeření o vedoucí pozici na daném území pohlíženo jako na aktéra, který se zde pohybuje pouze dočasně. (Kilcullen 2010: 11 – 12)

Pro výzkum protipovstaleckých strategií je klíčové zkoumat také povahu samotné autority vedoucí tento typ boje. A to nejen z toho důvodu, že protipovstalecké strategie vycházejí do značné míry z povahy autority samotné, tedy jak Kilcullen (2010) uvádí, že *protipovstalecké strategie zrcadlí stát*, ale také z důvodu přidaného tlaku na tohoto aktéra, který ze samotné povahy konfliktu jedná reaktivně k akcím povstaleckých strategií a má za cíl zachování stávajícího řádu. Nehledě na faktor, že protiopatření bývají zpravidla nákladnější. (Srov. Kilcullen 2010, Galula 1964, Collins 2002:182)

Existují dva základní přístupy k pojetí protipovstaleckého boje, a to pojetí primárně orientované na nepřítele v kontrastu pojetí primárně orientovaného na místní populaci. (U.S. gov. 2009) Přístup orientovaný na nepřítele předpokládá jistou organizaci protivníkových jednotek a vyzdvihuje důležitost aktivit, které se koncentrují primárně na porážení nepřítele, další aktivity jsou pojímány pouze doplňkově tomuto cíli. Americký manuál dále identifikuje dělení na přístupy měkké vs. tvrdé z hlediska použití síly a techniky, přímé vs. nepřímé z hlediska použití strategií a také násilné vs. nenásilné a dekapitační vs. marginalizační. V tomto pojetí lze přístup orientovaný na protivníka shrnout jako „*nejprve poraz nepřítele a vše ostatní bude následovat*.“ (U.S. gov. 2009) Kilcullen těmto přístupům orientovaným na nepřítele vytýká jejich neúčinnost. Kritizuje především ty přímé, které se snaží napadat a

---

administrative, military, economic, psychological, or informational [.]” (Kilcullen 2010) Překlad: autorka.

bojovat s povstalcí přímo, protipovstalecké jednotky takto riskují rozptýlení sil při snahách dopadnout jednotlivé skupiny, které se pohybují v lesích, které navíc velice dobře znají. To vše vyžaduje nadměrné prostředky, stejně tak jako početné vojenské jednotky. Úspěch takové strategie je nejistý, navíc většinou implikuje škody pro civilní obyvatelstvo.

Přístup zaměřený na populaci naopak odsouvá pozornost ze samotných komбатantů na místní populaci, a to zejména z pohledu získání a zachování její podpory. To však neznamená, že by tento přístup zcela marginalizoval vojenské zásahy proti povstalcům, nicméně nejsou již centrálním bodem úsilí, tím se stává vztah s místní populací a její podpora protipovstaleckým snahám. Tento přístup lze shrnout jako: „*nejprve ochraňuj a podporuj obyvatelstvo, vše ostatní bude následovat.*“ (U.S. gov. 2009) Kilcullen vidí přínos ve strategiích zaměřených na obyvatelstvo především v tom, že na rozdíl od povstalců, obyvatelstvo je fixní a je poměrně snadno dosažitelné. Zaručit obyvatelstvu ochranu a pokusit se jej oddělit od povstalců může být proveditelné i v podmínkách, kdy poražení povstalců reálně není. (Kilcullen 2010: 9 – 10)

Tuto dichotomii reflektuje i jedno ze základních dělení protipovstaleckých strategií, a to dělení na přístup v anglické terminologii označovaný jako „*hearts and minds*“ tedy srdce a mysl a přístup v anglickém originále zvaný jako „*iron fist*“ tedy železná pěst. Jakousi střední cestu tvoří přístup „*carrot and stick*“ v přeneseném překladu znamenající cukr a bič. V případě konkrétních přístupů lze identifikovat značný rozkol v terminologii jednotlivých autorů. Autorka v této části tedy vybírá stěžejní koncepty a kategorizuje je pro lepší přehlednost.

Získání srdcí a myslí

Tento směr na poli strategií se řadí do populačně – centrických přístupů, zaměřuje se na získání sympatií obyvatelstva a jeho podpory, má tedy za cíl získat pomyslná srdce a mysl místní populace. Tento přístup vychází primárně z předpokladu stěžejní role obyvatelstva v logistice i celkové strategii povstalců, a to zejména z důvodu poskytování základny v podobě fyzické i psychologické podpory povstalcům. V konečném důsledku tento přístup však neznamená méně bojů či užívání čistě měkké síly. Poskytování bezpečnosti a ochrany obyvatelstva může dokonce znamenat větší frekvenci střetů a mít za následek vyšší počet mrtvých či raněných. (Kilcullen 2010: 6 – 10) Collins tento přístup nazývá „*velvet glove operations*“, tedy v překladu *operace sametové rukavice*, přičemž definuje tři základní složky tohoto přístupu, a to prosazování práva, realistické reformy a občanskou aktivitu. (Collins 2002: 183 – 184)

Železná pěst

Naopak strategie pojímaná jako „*iron fist*“ spadá jednoznačně do kategorie přístupů zaměřených na nepřítele. Vyznačuje se užíváním tvrdé síly a přímými zásahy proti povstaleckým skupinám. Tento přístup upřednostňuje zničení nepřítele, a to i za cenu civilních obětí, či jejich ohrožení. Tento přístup spoléhá na rychlý postup a co nejvyšší efektivitu skrze sílu. (Metz 1995: 12-13) Collins přístup „*iron fist*“ nevnímá jako protiklad populačně centrického přístupu, naopak jej vnímá jako komplementární s touto strategií, to však pouze v případě, že není užitá nepřiměřená síla a zároveň se pohybuje v mezích zákona dané země. Jako základní problematické body identifikuje situace, kdy jednotky trestají skupiny místo jednotlivců, zachází krutě se zajatci nebo jinak porušují občanská práva. (Collins 2002: 185)

Cukr a bič

Jakousi střední cestou by mohl být přístup v anglické terminologii označovaný jako „*carrot and stick*“ tedy mrkev a hůl, přeneseně *metoda cukru a biče*. Tento přístup vychází z kondicionality podpory. Zatímco aktéři, a to ať již populace či kombatanti, kteří se rozhodnou s vládním režimem spolupracovat a dodržovat jím stanovená pravidla získávají přístup k veřejným službám a benefitům, ti kteří se však rozhodnou nespolupracovat jsou trestáni a tyto výhody jsou jim upírány. (Gompert et al. 2008)

Collins (2002) toto rozdělení obchází a definuje tři více specifické přístupy, které vycházejí spíše z pojetí boje proti guerillovým uskupením⁷, a to *najdi a znič*, *vyčisti a drž* a v neposlední řadě *drž a pronásleduj*⁸. Tyto přístupy se pohybují na škále mezi defenzivními a ofenzivními v tom smyslu, že zatímco ofenzivní vojenské operace mají za cíl porazit povstalce, defenzivní operace se zaměřují na zajištění bezpečnosti obyvatelstva v rámci vybraných lokalit. Collins uvádí i přístupy, které oba tyto směry kombinují, nicméně cílem jakéhokoli z nich by mělo být odříznutí povstalců od veškeré vnější podpory, a to v jakékoli formě, která je posiluje a prodlužuje tak jejich činnost.

---

⁷ Guerilla je autorem považována za další stupeň povstaleckých aktivit, a to v situaci, kdy povstalci dosáhnou dostatečné síly, aby vedli místně či národně významné paramilitární operace. (Kilcullen 2010: 186)

⁸ Search and Destroy, Clear and hold, Hold and harass. (Collins 2002)

Prohledej a znič

Přístup v originále nazývaný jako „*search and destroy*“ se zaměřuje na proaktivitu jednotek protipovstaleckého boje. Jeho cílem je získat iniciativu a nenechat tak povstalcům volnost akce. Tato strategie má za cíl donutit povstalecké jednotky reagovat na změny bezpečnostní situace tak, aby musely jednat reaktivně a nemohly udávat kurz. Problematickým bodem tohoto přístupu je však obtížnost lokalizace povstalců, což jim poskytuje strategickou výhodu.

Vyčisti a drž

Přístup „*clear and hold*“ se orientuje na spřátelené obyvatelstvo a ekonomickou produkci více než na samotné nepřátelské skupiny. Cílí nejprve na záchranu klíčových center a potom klade za úkol postupně expandovat do všech stěžejních oblastí. Protipovstalecký boj je koncipován tak, aby si vládní složky vybíraly kdy a kde bojovat a zároveň odstříhly podporu povstaleckým skupinám skrze zajištění politických, ekonomických a sociálních programů obyvatelstvu.

Drž a pronásleduj

Tento přístup kombinuje dva výše uvedené. Snaží se tak vyvarovat problematickým aspektům a posílit jejich pozitivní stránky. Přístup v originále zvaný jako „*hold and harass*“ si klade za cíl obsadit, zabezpečit a rozšířit klíčové oblasti pod kontrolou a zároveň natolik obtěžovat své oponenty, že budou vyvedeni z míry a neschopni vlastních operací. (Collins 2002: 186 – 187)

2.2 RADIKALIZACE

Abychom mohli zkoumat fenomén povstalectví a boj proti němu, je třeba nejprve věnovat pozornost nejen podobě konfliktu, ale také způsobu a cestám, jak k němu dochází, tedy motivacím jednotlivých stran. V kontextu povstaleckých hnutí je fenomén radikalizace signifikantním faktorem, a to zejména z důvodu náboru členů do těchto uskupení a jejich motivací. To vše může mít navíc také implikace obsah propagandy jednotlivých stran. Pokud protipovstalecký boj aspiruje na potlačení povstalců z dlouhodobého hlediska, je zásadní adresovat právě příčiny radikalizace. Přičemž jedním ze stěžejních prvků radikalizace je agrese. (Srov. Brooker 2010, Gurr 1971)

Obecně vzato, existují tři základní přístupy k analýze původu agrese, přičemž generické zdroje agrese lze rozdělit na: (1) agrese, která vychází čistě z instinktivní roviny, (2) agrese, která pramení z procesu učení se, tedy agrese, která je určitým způsobem naučená v procesu socializace a (3) agrese, která je vrozenou reakcí, jež je aktivována frustrací, což pramení z lidské přirozenosti a instinktu atakovat zdroj frustrace. Existuje škála různých reakcí na tyto podněty, přičemž násilí je jednou z nich, tvořící zpravidla poslední alternativu v případě, že ostatní cesty selžou. (Gurr: 1971: 30 – 37)

Agrese může mít tedy mnoho podob, pro region Severního Kavkazu tvoří však nejvýznamnější koncepty *radikalizace pramenící z relativní deprivace* a *agrese pramenící z frustrace*, což mimo jiné vyplývá také z výzkumu Speckhardové a Achkhmedovové (2005), které se zaměřují na tento fenomén, jež zkoumaly na případu poválečného Čečenska.

2.2.1 TEORIE RELATIVNÍ DEPRIVACE

Způsobů a cest radikalizace je v literatuře popsáno nespočet. Jednou z nejnosnějších teorií dle Gurra (1971) je však radikalizace, která vychází z relativní deprivace. Fenomén relativní deprivace je zde definován jako „*aktéry vnímaný rozpor mezi očekávanou hodnotou a kapacitou dané hodnoty*“, přičemž tato hodnota může mít tři roviny: (1) hodnota blahobytu, (2) hodnota moci a (3) interpersonální hodnota. (Gurr 1971: 24 – 28)

Ad (1) hodnota blahobytu je hodnotou, která má konkrétní dopad na fyzický stav jedince, stejně tak jako na jeho vnímání možností seberealizace. Může nabývat podoby zboží, služeb, nebo statků, které napomáhají osobnímu rozvoji a pocitu komfortu. Souhrnně Gurr tyto ukazatele označuje jako hodnoty ekonomické a sebeaktualizační. Ad (2) Mocenské hodnoty jsou takové, které umožňují jedinci kontrolovat a ovlivňovat činnost ostatních a takové, které zároveň umožňují vyhnout se nechtěnému rušení vlastních aktivit ze strany opačné. Zahrnují tak především činnosti, které jedincům umožňují účastnit se politického života. Zároveň však zahrnují také faktory, které přispívají pocitu bezpečí před politickým útlakem. Tyto Gurr souhrnně nazývá participační a bezpečnostní hodnoty. Ad (3) Interpersonální hodnoty jsou založeny na pocitu, který zažíváme při nenucené interakci s dalšími jedinci nebo skupinami. Tyto hodnoty zahrnují mimo jiné společenský status, společenské role a s nimi spojenou prestiž, ale také potřebu stabilní komunity, a to v různých formách, od rodinného zázemí po komunitní participaci. Důležité jsou i faktory, které napomáhají pocitu jistoty, který vychází

zejména ze sdílení norem a hodnot uvnitř společnosti. Gurr tyto označuje jako hodnoty statusové, komunitní a ideové. (Gurr 1971: 25 - 26)

2.2.2 TEORIE FRUSTRACE – AGRESE

Základ poněkud starší teorie tvoří agrese generovaná skrze faktor frustrace. Tuto hypotézu jako první definovali v roce 1939 J. Dollard, N. E. Miller et al., kteří ve svém díle „Frustration and aggression“ uvádí jako základní předpoklad výskytu agresivního chování podmínku předcházející existence určité frustrace. Tento proces definují jako platný i v obrácené logice věci, tedy že existence frustrace vždy vede k určité formě agrese. (Dollard, Miller et al. 1939) (Srov. Baker et al. 1941, Berkowitz 1969) Frustraci lze definovat jako reakci na situaci, kdy dochází ke znemožnění dosažení cíle jedince. V tomto kontextu je následně většina provokací vnímána jako druh frustrace, ve kterém zpravidla bývá identifikována příčina selhání v podobě určité osoby či osob. Dill & Anderson (1995) ve svém výzkumu prokázali, že nezáleží na oprávněnosti či míře křivdy v tomto procesu, který vede k násilnému chování a co je důležitější, takové násilí nemusí být směřováno pouze na původce frustrace. Tímto fenoménem tzv. přemístěné agrese se zabývají také výzkumy Marcus-Newhalla et al. (2000), či Pedersena et al. (2000).

Fenomén přenesené agrese studovaly v kontextu Severního Kavkazu, konkrétně na případu poválečného Čečenska, Speckhard a Akhmedova (2005), které došly k závěru, že touha po odplatě, která je pro místní společnost typická, a to zejména v podobě tradice krevní msty, jenž stanovuje jako záležitost cti pomstít zločin spáchaný na členovi klanu. Tento fenomén vykonání msty na pachateli, který je shledán vinným či mužské linie jeho klanu, se v kontextu války, ve které většina populace ztratila někoho z příbuzných či utrpěla jiné trauma, touha po odplatě přetransformovala z individuální, klanové na rovinu etnickou. Lze tedy pozorovat, že křivda již není vnímána pouze jako pomsta konkrétnímu viníkovi, nýbrž jako nenávist a touha po odplatě vůči celému etniku, tedy v tomto případě vůči etnickým Rusům. Tyto podmínky potom autorky uvádějí jako základ, díky němuž mohlo dojít ke splynutí konceptu vendety a teroristické ideologie.

3. CHARAKTER POVSTALECTVÍ NA SEVERNÍM KAVKAZE

Ačkoli se tato práce zaměřuje na fenomén protipovstaleckého boje, pro jeho uchopení je klíčové nejprve představit stav povstalectví ve zkoumaných případech. Povahu povstalectví je třeba zkoumat zejména z důvodu pochopení jeho kořenů, proměn v čase a současných motivací, které jsou klíčové pro tvorbu protipovstaleckých strategií. Tento lokální přístup vychází z pojetí Kilcullena (2010) a jeho důrazu na strategie vyvozených z nejen z konkrétní oblasti, ale také z konkrétního časového období.

Severní Kavkaz je mozaikou nejen etnickou, ale také územně správní a organizační. Přesto lze konstatovat, že povstalecká hnutí jsou v jednotlivých republikách propojená. Je tedy žádoucí analyzovat jednotlivé větve nejen separátně, ale vždy také s přihlédnutím k širšímu regionálnímu kontextu. Severní Kavkaz dodnes patří k bezpečnostně nejexponovanějším regionům současné Ruské federace. Rusko o tento region usilovalo již od dob Petra Velikého a poražením Imáma Šámila v roce 1859 si zde definitivně ustanovilo svůj vliv⁹. Strategičnost regionu však pro Ruskou federaci nevyplývá pouze z faktoru historicky významné hranice, nýbrž jeho kontrola je pro Rusko významná také pro přístup ke kaspické ropě a jejímu následnému transportu. Severní Kavkaz je navíc tradičně klíčový jako křižovatka obchodních a vojenských cest. (Dunlop 1998) V devadesátých letech byl vývoj v tomto regionu zásadní pro udržení územní celistvosti vznikuvší Ruské federace jako nástupnického státu Sovětského svazu, přičemž secesionistické tendence jednotlivých etnik byly hrozbou především v kontextu možného vytvoření tzv. domino efektu, který by mohl zásadně ohrozit podobu nového státního útvaru.

Po rozpadu SSSR tedy Severní Kavkaz tvoří jeho jižní hranici, což z pohledu sousedství s mezinárodní hranicí vytváří prostor pro rozvoj secesionistických hnutí¹⁰. Vzniklo tak v důsledku nového politického a zejména mocenského nastavení několik konfliktů na celém území Kavkazu, ať již severního, či jižního. Konkrétně se jednalo o konflikt v Čečensku, který byl svou povahou jediným čistě secesionistickým konfliktem, dále mezi Severní Osetií a Ingušskem o Prigorodnyj rajon, na jižním Kavkaze se jednalo o snahy Jižní Osetie a Abcházie

---

⁹ Získání kontroly nad etniky Severního Kavkazu bylo pro Rusko 19. Století velice obtížné. Nabízí se srovnání s etniky Jižního Kavkazu, které si ruská moc podmanila o celých 30 let dříve. Severokavkazská etnika navíc i po svém podmanění po porážce Šámila využívala každého oslabení Ruska pro organizaci rebelií. Tento tvrdší odpor vůči podrobení se vnější moci byl jednou z příčin deportací do Střední Asie v roce 1944. (Cornell 2012)

¹⁰ Zde se nabízí například srovnání s Tatarstánem, který po rozpadu SSSR usiloval o samostatnost, nicméně jeho poloha nakonec determinovala také jeho vyjednávací pozici.

o odtržení se od Gruzie a nelze opomenout ani konflikt v Náhorním Karabachu mezi Arménií a Ázerbájdžánem. Tyto konflikty jsou často desinterpretovány jako původem náboženské, nicméně při podrobnějším průzkumu motivací zúčastněných stran lze konstatovat, že příčiny byly spíše etno – teritoriálního charakteru. (Srov. Cornell 2012, Hayden 1999)

Teritoriálně a kulturně se Severní Kavkaz dělí na dva celky – severozápadní a severovýchodní. Tyto dvě části jsou pomyslně odděleny Severní Osetií, která se rámci tohoto komplexu vymyká, a to nejen kulturně a nábožensky, ale také z pohledu politické orientace, která je tradičně proruská. (Souleimanov 2011) Na celkový stav bezpečnosti mělo – a do jisté míry stále má – neopomenutelný vliv vývoj v Čečensku, které jej v posledních dvaceti letech výrazně destabilizuje. Do roku 2009¹¹ bylo území Čečenska v režimu protiteroristické operace, nicméně ani toto datum neznamenal definitivní ukončení operací, a to zejména v horských oblastech na jihu republiky. (Souleimanov, Svoboda 2006)

Destabilizačně v regionu však nepůsobí jen samotné konflikty z devadesátých a nultých let, nýbrž ve společnosti je stále přítomno mnoho křivd ze strany ruského centra a ruského etnika jako takového (Speckhard, Akhmedova 2005). Jednou z dodnes živých křivd je například faktor deportací severokavkazských etnik, které byly zahájeny v roce 1944, a které postihly jak Inguše a Čečence, tak i Kalmyky či Karačajevece, Balkary, či krymské Tatary či meschetinské Turky. Tato severokavkazská etnika byla obviněna z kolaborace s Němci a následně hromadně deportována do Kazachstánu¹². (Souleimanov 2011, de Waal, Gallová 2000)

Region Severního Kavkazu tedy skýtá hned několik předpokladů pro povstalecká hnutí. Je důležité neopomenout také jeho geografickou podobu a její vliv na úspěšnost povstaleckých hnutí. (Galula 1964) Povaha terénu zejména na jihu regionu, který je tvořen hornatým a lesnatým územím skýtá povstalcům bezpečné útočiště, stejně tak jako možnost přesunu do sousedních republik. Nelze opomenout ani ekonomickou situaci, která region řadí mezi nejchudší v rámci Ruské federace, přičemž HDP je poloviční průměru Ruské federace a pohybuje se kolem 53 %. Region je nadprůměrně agrární, nezaměstnanost dosahuje až 53 %

---

¹¹ Od roku 2008 se do tohoto režimu dostala také území sousedního Inguška.

¹² Odhady počtu přemístěných osob na rozkaz vydaný L. P. Berijou se pohybují okolo 650 000 obyvatel. K mnoha úmrtím docházelo jednak během samotného transportu. Mnoho územních i osobních sporů navíc způsobil fakt, že poté co byla tato etnika amnestována v roce 1957, nejenže se původní autonomní oblasti obnovily v menších hranicích, ale přeživší deportací, kteří se chtěli navrátit do svých domovů, je nacházela osídlena jinými etniky, které do těch míst byla přesídlena v rámci vnitřních přesunů. (Srov. Souleimanov 2007, Dunlop 1998: 63)

v Ingušsku, v Čečensku dosahuje naopak nejnižších hodnot - 42 %. Tato čísla jsou však oficiální a reálně je nezaměstnanost mnohem vyšší. S údaji tohoto charakteru je často manipulováno, je tedy důležité je hodnotit kriticky, dle zdroje, který je uvádí. Z pohledu ekonomických subvencí ze strany federálního centra nelze hovořit o zcela opomíjený region, např. Čečensko je příjemcem významné hospodářské pomoci, nicméně pro stav povstalectví a radikalizaci v následku deprivace v regionu je podstatnější kolik z těchto peněz se dostane k místním obyvatelům. Objevují se obrovské úniky zdrojů v podobě korupce, nepotismu a všeobecně špatného hospodaření. (Šmíd 2014) Bezpečnostní situace, stejně jako korupce a různé administrativní překážky navíc odrazují soukromé investory podnikat v tomto regionu, což je významné zejména v rámci výhledu dlouhodobé udržitelnosti. V roce 2010 byl z iniciativy tehdejšího rezidenta D. Medveděva vyčleněn *Severokavkazský federální okruh* (SKFO), přičemž V. V. Putin ze své pozice premiéra RF zároveň ustanovil *Komisi pro socio-ekonomický rozvoj Severokavkazského federálního okruhu*. Cílem těchto snah bylo zpřehlednění a zlepšení ekonomické situace na Severním Kavkaze. (Cohen 2012)

Obecně, tyto ekonomické ukazatele s sebou nesou riziko vzniku relativní deprivace, což je problematické zejména v situaci, kdy islamistické organizace nabízejí nejen jedinou alternativu opozice vůči vládním garniturám, ale zároveň také mnohdy jedinou příležitost příjmu. Konflikty devadesátých let měly na region destabilizující vliv a lze pozorovat nejen proměny povstaleckého hnutí, ale také jeho postupnou radikalizaci. V souvislosti s druhou čečenskou válkou došlo mimo radikalizaci hnutí také k jeho islamizaci. Cíle již tedy nejsou primárně nacionalistické, nýbrž hnutí získalo více islamistický ráz, což v konečném důsledku mělo za příčinu změnu v cílech povstalců, které se z konkrétních staly ideologickými, což do budoucna značně omezuje vyjednávací pole mezi znesvářenými stranami a jejich klíčovými aktéry. Dává to také prostor pro získávání širší sítě podporovatelů a následně i zdrojů. Bezprecedentní šíření salafismu, potažmo wahhábismu, v tradičně sufijském regionu¹³ má několik příčin, a to například diskreditaci tradičních církevních představitelů, kteří v mnoha případech začali spolupracovat s místními vládními představiteli a získali tak z pohledu veřejnosti pověst účasti na korupci a klientelismu.

Islámský radikalismus byl v regionu přítomen vždy, nebyl však politizován a zároveň sehrával v porovnání vůči tarikatistům či lidovému islámu marginální roli a významný byl

---

¹³ Vyjma republiky Dagestán, kam islám jako takový pronikl v rámci Severního Kavkazu nejdříve, přičemž jeho podoba prošla nejmenšími změnami. (Souleimanov 2011)

spíše v kulturní oblasti. Jeho vliv byl tradičně nejsilnější v Dagestánu. Politizovat se začal až s rozpadem SSSR v 80. letech, kdy se stává nástrojem vyjádření sociálního protestu, největší rozvoj však tato větev zažívá na konci 90. let. Politická organizace souvisí také s chaosem okolo rozpadu SSSR, kdy přestal existovat tento politický celek, a nastalo dočasné mocenské vakuum. Radikální islám v této době přinesl ideu v podobě zřízení islámského státu, islámské ekonomiky i společenské organizace. V této době na území Severního Kavkazu tento proud pronikal zejména ze zemí Blízkého Východu a Perského zálivu. Nebýt však místních podmínek, ze kterých pramenil pocit nespokojenosti, nedosáhl by takového vlivu. Zásadním momentem je také současná podoba vztahu mezi salafisty a představiteli súfismu, kdy ačkoli se stále vnímají jako určitá konkurence, jsou na základě shodných cílů schopni spolupracovat. (Rozhovor s A. Malašenkem 2012) Neméně významným faktorem je tedy právě absence legitimní opozice režimu. Centralismus a vliv Kremlu na osoby v čele republik zapříčinil, že islamistické organizace reprezentují jedinou alternativu vládním garniturám. Důležité je také zmínit skutečnost, že na Severním Kavkaze salafismus nabývá specifické podoby a lze jej chápat jako určitou sektu, která je silně spjata s etnickou skladbou v regionu, jelikož tato identita je na Severním Kavkaze stále tou nejsilnější. Džamaaty mezi sebou často mají spory, a to mnohdy až zastihuje faktor společného nepřítele v podobě ruských či proruských autorit. Tento odklon od tradiční podoby salafismu se však setkává s negativní reakcí zejména u arabských donorů. (Rozhovor s A. Istamulovem 2012)

Z hlediska organizace na salafistických základech je důležitý vývoj v roce 2007, kdy tehdejší prezident Ičkerie, Dokka Umarov, vyhlásil emirát, který kopíruje region Severního Kavkazu a zároveň se prohlásil jeho emírem. V roce 2009 došlo navíc k reaktivaci Zahrady martýrů (Riyadus-Salichin). Tento prapor byl vytvořen v roce 1999 Šamilem Basajevem a tvořil tradičně radikální křídlo povstaleckého hnutí. Tento oddíl měl na svědomí již při svém vzniku několik teroristických útoků, například bombové útoky v Grozném, či v Mozdoku v Severní Osetii. Znovuobnovení tohoto oddílu tedy znamenalo předzvěst záměru opět zavést taktiku sebevražedných útoků. (O'Loughlin et al. 2011) V roce 2014 byla ohlášena smrt Dokku Umarova v rámci protiteroristické operace. Došlo zároveň k jeho nahrazení, přičemž byl na tento post dosazen Aliasakhab Kebekov, který pravděpodobně dá organizaci nový směr. Již jeho pozadí, kdy se poprvé v historii nejedná o etnického Čečence, stejně tak jako poprvé v historii je na této pozici osoba, která nepochází z řad bojovníků, napovídá o změnách v rámci organizačního zázemí. (Šmíd 2014) M. Toriev (2014) například uvádí, že může dojít k navýšení centralizace a oslabení moci jednotlivých džamaatů.

Významnou roli v radikalizaci sehrávala také neutěšená situace v oblasti vzdělání tzv. válečné generace, kdy náboženské vzdělání bylo ve válečném období jediným dostupným. Studenti také často odcházeli na studia do arabských států na Blízkém východě, kde byli učeni myšlenkám globálního džihádu. (srov. Souleimanov 2011, Crisis Group 2012) Smyslem vyhlášení Kavkazského emirátu bylo vytvořit alternativní projekt nezávislého (kvazi)státního zřízení, tentokrát však s přesahem v rámci celého Severního Kavkazu. Tento formát značí definitivní rozkol v rámci čečenského odbojového hnutí, které se rozdělilo na tradičně etno-nacionalistickou část a na část vycházející z ideje sunnitského islámského fundamentalismu, tedy salafismu. Důvodů pro tento odklon bylo několik, zejména financování ze sunnitských zemí Blízkého východu a jimi nabízené vzdělání. Tento směr navíc již od 90. let významně sílil v sousedním Dagestánu. Této ideji se dále přiklonili i někteří významní lídři povstaleckého hnutí, a to zejména Šamil Basajev, Salman Radujev a také klan Barajevových. Naopak separatismus založený na základech etno-nacionalismu se v průběhu 90. let vyčerpal, přičemž islámský radikalismus se prokázal být životaschopnějším, a to zejména z pohledu sjednocení odboje napříč regionem Severního Kavkazu. (Šmíd 2013)

Povstalecké hnutí na Severním Kavkaze obecně vykazuje strukturu na sobě pouze minimálně závislých buněk, které dohromady tvoří síť a jejich organizační propojení je pouze volné. (O'Loughlin et al. 2011) Propojení lze pozorovat zejména na fluktuaci povstalců, kteří v případě, že jim hrozí riziko v jedné z federativních republik mnohdy přebíhají do jiné, kde je situace v tu chvíli pro bezpečnější. (rozhovor s M. Torijevem 2014)

Další signifikantní proměnou prochází Severní Kavkaz z hlediska soustředění ozbrojených složek spojeného s přesuny center konfliktu. Například v roce 2012 došlo k přesunu personálu bezpečnostních složek, stejně tak jako vojenské obrněné techniky ze základny Chankala, která se nachází poblíž Grozného, do Karabudachentu v Dagestánu. Toto souvisí jednak s přesunem těžiště povstaleckého hnutí právě do této federativní republiky, ale také s faktorem důvěry v Kadyrovovy postupy v Čečensku a naopak nedůvěra v dostatečná opatření ze strany dagestánských autorit. (Rozhovor s A. Istamulovem 2012)

Region zatěžují také územní spory mezi jednotlivými federativními republikami Severního Kavkazu. Tyto spory mají své kořeny převážně v období deportací z roku 1944, kdy byly v regionu zrušeny sovětské autonomní oblasti, přičemž po rehabilitaci postižených etnik byly vytvořeny na menším území a některé okresy přidělené jiným autonomním oblastem. Mezi

tato území patří Novolakský a Chasavjurský rajon, který je součástí současného Dagestánu, Čečenci si jej však v minulosti nárokovali a existují zde obavy i dodnes (Abdulla 2012) Ingušsko a Čečensko se přou o Sunženský and Malgobekský okres. Ingušsko má spory se Severní Osetií o Prigordnyj okres, o který vypukla v roce 1992 válka.

Následující kapitoly se budou zabývat již konkrétně vývojem jednotlivých případů Čečenska a Ingušska.

3.1 STAV POVSTALECTVÍ V ČEČENSKU

Konflikt v Čečensku je nejdelším v regionu a svou povahou značně přispěl k radikalizaci Severního Kavkazu. Existuje mnoho hypotéz o původu čečenského povstaleckého hnutí. Je důležité jej sledovat nejen z historické perspektivy, ale pro porozumění jeho formy je zásadní zejména jeho vývoj a proměny v čase, a to nejen z hlediska organizačního, strategického, ideologického, ale také z hlediska personálního. Hughes (2001) klade důraz na politické cíle, ekonomické aspekty a dílčí zájmy zúčastněných aktérů. Někteří autoři konflikt naopak vnímají v intencích střetu civilizací, tedy z pozice regionu Kavkazu v roli hraničního území mezi pravoslavnou civilizací a civilizací muslimskou, kdy tyto dvě strany proti sobě o tento strategický prostor soupeří. (Hughes 2001) To se projevovalo zejména v období Petra Velikého a jeho invazí na Kavkaz a také ze strany Osmanské říše. V širším pojetí historické perspektivy lze z toho přístupu generovat také animositu vůči cizím mocnostem, které území Kavkazu okupovaly. Zmínit lze také pronikání Kozáků z 2. Poloviny 16. Století¹⁴ či právě dobytí expedice Petra Velikého ze strany ruského etnika. V roce 1922 se čečenské území dostalo pod správu nově vzniknuvšího Sovětského svazu.

Odboj proti ruské nadvládě, stejně tak jako traumatizující historie válek a s ní spojená touha po odplatě, jsou ve společnosti přítomné dodnes. Kořeny dnešní podoby povstalectví můžeme najít zejména v 80. letech minulého století. Lze konstatovat, že zmíněné historické křivdy sehrály spíše doplňkovou roli a formovaly podobu, spíše než by podněcovaly samotný vznik odboje. Z pohledu etno-nacionálních motivací se v osmdesátých letech, zejména s procesy perestrojky a glasnosti, otevírala možnost získat samostatnost na SSSR. Tehdejší proruské elity v čele se Zavgajevem však přílišné úsilí se osamostatnit neprojevovaly. (Hughes 2001)

---

¹⁴ V tomto období byli horští Čečenci nuceni sestoupit z hor do údolí kvůli klimatickému ochlazení, což vytvářelo tenze. (Dunlop 1998)

Nacionalismus a secesionismus se začali plně projevovat teprve až s nástupem D. Dudajeva, přičemž v roce 1991 došlo k vyhlášení nezávislosti a vytvoření republiky Ičkeria¹⁵.

Dalším možným vysvětlením je spor mezi tradiční společností tvořenou teipy a modernizačním Ruskem. Centrum SSSR a jeho etnická politika mělo za cíl naředit populace jednotlivých správních celků tak, aby žádné etnikum výrazně nepřevyšovalo. Přes veškeré sekularizační a modernizační snahy se Moskvě nepodařilo zničit čečenskou identitu, a to zejména z důvodu povahy čečenské společnosti, která sice za období míru nesnese jakoukoli podřízenost a je klanově roztříštěná, v době krize se však klany dokáží semknout a zvolit vojenského velitele, což sehrálo zásadní roli právě v 90. letech. Problém byl v samotném nastavení komunistických federací, kde existoval rozpor mezi demokratizací a institucionalizovanou teritorializací etnicity. Čečensko nakonec tvořilo zejména z pohledu demografických a geografických faktorů v rámci SSSR výjimku, kdy bylo jedním z pouhých čtyř regionů¹⁶ v rámci SSSR, kde místní etnikum tvořilo absolutní většinu v poměru k Rusům, a to i přes územní změny řízené moskevským centrem v podobě přesouvání rajonů pod jiné jurisdikce. (Hughes 2001)

Vyhlášení Čečenské republiky Ičkeria Rusko vnímalo jako ohrožení svých zájmů a narušení teritoriální integrity, po selhání rozhovorů¹⁷ tak RF využila v roce 1994 přímé intervence. Začal tak nejdelší a jediný povahou secesionistický konflikt v rámci Ruské federace. Jeho dalším specifikem je, že se odehrál v rámci RF, Čečensko je tedy jediným případem, kdy byla ohrožena suverenita a celistvost vojenskou silou. Do roku 1996 probíhala na území Čečenska ničivá válka, která nakonec skončila ponižující porážkou pro ozbrojené složky Ruské federace, což bylo signifikantní pro postsovětské budování státu. (Srov. Hughes 2001, Souleimanov 2011).

Zásadní změny v povaze povstaleckého hnutí se odehrály v meziválečném období. Došlo nejen ke změně personálního obsazení, a to zejména z důvodu vysokého procenta velitelů, kteří byli během první čečenské války zabití, ale došlo prakticky k obměně celé generace. Starší generace, která byla stěžejní v první čečenské válce, již založila vlastní rodiny a vymanila se tak z pozice, kdy tzv. neměla co ztratit. Byla tak náchylnější k přijetí návrhů A.

---

¹⁵ Zde je zajímavé srovnání s vývojem v Tatarstánu, který s rozpadem SSSR také aspiroval na samostatnost, spory však byly řešeny mírovou cestou. (Srov. Hughes 2001)

¹⁶ Dále to byla Severní Osetie, Tuva a Čuvašsko. (Hughes 2001: 17)

¹⁷ Čečensko odmítlo spolu s Tatarstánem podepsat přidružovací smlouvu s Ruskou federací a trvalo na nezávislém statutu republiky Ičkeria.

Kadyrova na změnu strany a začlenění do státních milic. Nová generace byla naopak radikálnější, jelikož vyrůstala za války, často ztratila značnou část svého příbuzenstva a neměla možnost získat jiné než náboženské vzdělání. Tato frustrace značně přispěla k radikalizaci této generace Čečenců. Došlo také k obměně vedení Ičkerie, kdy Jandarbijeva nahradil v roce 1997 A. Maschadov, který razil umírněnější linii odporu. Setkal se však s odporem radikálnějšího křídla v podobě Š. Basajeva.

Druhá čečenská válka se rozpoutala po invazi do Dagestánu v roce 1999, kterou vedl Š. Basajev, dohromady s Chattábem. Tato válka byla ruskou stranou pojímána jako protiteroristická operace a trvala oficiálně do roku 2009. Po Maschadovově smrti v roce 2005 byl zvolen Abdul-Chalim Sadulajev, kterému se podařilo konsolidovat hnutí a rozšířil pole působnosti v rámci Severního Kavkazu a také dále na území Ruska, což znamenalo podstatné rozšíření operační zóny. Teroristické nástroje vnímal v intencích donucení Moskvy, a Evropy jako prostředníka, k jednacímu stolu, když k tomu nebyli schopni tyto aktéry přimět jinou cestou. (Souleimanov 2011: 338) Sadulajeva následně nahradil jako čtvrtý prezident republiky Ičkeria Dokku Umarov, který byl jedním z posledních aktivních reprezentantů staré podoby povstalectví. Dokku Umarov a jeho vyhlášení Kavkazského emirátu také předznamovali odklon centra povstaleckého hnutí z Čečenska do dalších republik Severního Kavkazu.

V obou válkách sehrával významnou roli faktor, že Čečenci se v místních horách nesrovnatelně lépe orientovali, ale také to, že díky jejich taktice měli značně lehčí výzbroj, což jim umožňovalo snadnější a rychlejší pohyb, čímž získávali strategickou výhodu nad ruskými jednotkami. (Dunlop 1998: 2) V rámci zmíněných dvou vleklých konfliktů se populace snížila na 300 000 a válečné křivdy navíc vytvořily prostředí usnadňující nábor nových členů povstaleckých hnutí.

Lze konstatovat, že povstalecké hnutí zaznamenalo ve svém vývoji podstatné změny, a to nejen personální, ale také ideologické a strategické. Zásadní prvky proměny hnutí od roku 2000 do současnosti lze shrnout jako – radikalizace, etnifikace, individualizace, internacionalizace, regionalizace. (Souleimanov 2011) V současné podobě povstalectví lze identifikovat dvě hlavní motivace, a to (1) deprivaci v podobě neutěšeného socioekonomického vývoje a (2) frustraci v podobě msty za křivdy z válečného období. Ačkoli je Čečensko příjemcem značných subvencí v podobě dotací od federálního centra, většina z těchto peněz se ztratí v korupčních svazcích vládnoucího klanu. T. Šmíd (2014) odhaduje, že až 80 % dotací se dostane do rukou R. Kadyrova a jeho nejbližších a pouhých 20

% je postoupeno dále. Problematické je však využití těchto 20 %, jsou totiž investovány často do nesmyslných projektů, jako staveb aquaparku či honosných staveb, které však nenachází své využití. Zcela chybí investice do budování nových pracovních míst. Nezaměstnanost v Čečensku se tak pohybuje okolo 40 %, údaje se však významně liší dle zdrojů. (Tsarnaev 2012) Problematická je nezaměstnanost mládeže, která má největší radikalizační potenciál. Frustrace je patrná zejména ve spojitosti s událostmi obou válek a také ve spojitosti s čečenskými tradicemi, kde spravedlnost byla dle čečenského zvykového práva *adat* vykonávána skrze krevní mstu. (Rozhovor s T. Šmídem 2014) Lze pozorovat také fenomén přenesené agrese, kdy anonymita ruských vojáků, kteří za válek byli často v neoznačených uniformách, páchající válečné zločiny na čečenském obyvatelstvu a jejich ohromné množství znemožňuje pomstění všech členů klanu.

Po nástupu Kadyrova, který převzal brutální praktiky ruských ozbrojených sil, došlo k částečnému přesunutí těžiště povstaleckých sil do okolních republik, a to zejména na území Dagestánu a následně také do sousedního Inguška. Dalším významným problémem se ukázalo vyzbrojení, v současné době tak povstalecké hnutí v Čečensku trpí nedostatkem zbraní, což znemožňuje jeho činnost i přes poměrně stabilní zájem místních dobrovolníků o vstup do řad povstalců. (rozhovor s M. Torijevev 2014) Popularita povstalectví je navíc umocněna skutečností, že připojení se k radikálním salafistům je v situaci, kdy absentuje legitimní opozice režimu, jedinou možností jak vyjádřit svůj nesouhlas, a to i v situaci, kdy daný člověk tyto radikální teze sám nezastává. (rozhovor s A. Istamulovem 2012)

3.2 STAV POVSTALECTVÍ V INGUŠSKU

Inguško se dostává do ruské sféry vlivu v 19. Století. Od roku 1936 bylo spojeno s Čečenskem, se kterým vytvořilo jednu správní jednotku v podobě na úrovni autonomní oblasti. (AO) Inguško tvořilo přibližně 20% rozlohy tohoto celku. Bylo tomu tak až prakticky do devadesátých let. Inguško se po rozpadu SSSR neshodlo na další společné existenci v rámci čečensko-ingušského celku, nýbrž se v referendu rozhodlo stát v podobě samostatné republiky součástí Ruské federace. Díky tomuto veskrze smířlivějšímu přístupu se Inguško sice vyhnulo otevřenému střetu, nicméně však na jeho území byly přeneseny negativní jevy v následku konfliktu v Čečensku. Inguško si v souvislosti s rozpadem SSSR, v roce 1992, prošlo válkou Prigorodny rajon se Severní Osetí. Toto území bylo historicky

ingušské, nicméně v rámci SSSR bylo přiděleno v roce 1944 Severní Osetii¹⁸. V tomto konfliktu se Moskva nakonec i přes původní oporu ingušským požadavkům postavila na stranu Severní Osetie, kterou podpořila zejména vojensky. Tato sice krátká, nicméně krvavá válka, která měla na svědomí kolem 600 obětí. (Cornell 2006) Ingušsko destabilizovala, a to zejména v podobě etnických ingušských uprchlíků, kteří byli vystěhováni z Prigorodného rajonu. Další bezpečnostní destabilizací byl konflikt v sousedním Čečensku, jelikož tyto dvě země sdílely dlouho jeden územní celek a obě národnosti jsou si etnicky blízké a existují zde rodinné vazby, docházelo k masivnímu pohybu čečenských obyvatel do sousedního Ingušska. Tito uprchlíci početně dosáhli vrcholu v roce 1999, kdy je zároveň také možné zaznamenat nárůst ozbrojených útoků na ingušském území. (BBC 2013) Situace se nadále zhoršila s odvoláním Auševa a jeho nahrazení veřejností neoblíbeným Muratem M. Zjazikovem. Moskva také přitvrdila svou bezpečnostní politiku, v jejímž důsledku došlo k další radikalizaci zejména mládeže, která ztrácela perspektivu a uchýlovala se k islámskému militarismu jako jediné alternativě. V roce 2004 byl při jednom z útoků povstalců zabit ingušský premiér. V roce 2004 došlo také k útoku na Nazraň a další ingušská města – Karabulak, Ordžonikidzevskaja, Slepčovskaja a Trojickaja. Cílem se staly zejména základny FSB a Ministerstva vnitra. (Souleimanov 2007: 368) Tyto události lze vnímat v rámci širšího kontextu útoků z let 2004 a 2005, které se odehrály jak v Ingušsku, tak Čečensku či Kabardino – Balkarsku. To již vyprovokovalo reakci Kremlu, který nařídil změnu vedení republiky se záměrem redukovat podobné útoky a stabilizovat bezpečnostní situaci v republice. V roce 2008 byla některá ingušská území prohlášena za součást protiteroristické operace probíhající toho času v Čečensku a následně došlo k posílení ruských ozbrojených složek na těchto územích. Přesto dochází k další radikalizaci a v roce 2009 je proveden další pokus o atentát na politické vedení, tentokrát na samotnou hlavu republiky Junus-beka Jevkurova. V tomto roce lze identifikovat další významný nárůst násilí. Moskva zareagovala dalším navýšením své ozbrojené přítomnosti na území Ingušska. Jevkurov na konci roku 2010 ohlásil, že ačkoli se bezpečnostní situace pomalu zlepšuje, v následku útoků a bojů s povstalcí zemřelo v témže roce více než 400 členů bezpečnostních složek a zraněno bylo více než 3000 civilistů. (BBC 2013) V červnu roku 2010 potom oznámila ingušská frakce severokavkazských

---

¹⁸ Čečensko – ingušská autonomní oblast byla v roce 1946 zrušena v kontextu obvinění těchto etnik z kolaborace s nacisty. Když však byla v roce 1957 znovu vytvořena, některá území, včetně Prigorodného rajonu byla ponechána jiným územním celkům. Prigorodnyj rajon tak zůstal na území Severní Osetie.

povstalců moratorium na útoky na policejní složky v souslednosti se zajištěním jednoho z vůdců hnutí, jmenovitě Ali Tazijeva. (RFE/RL 2010)

Povstalecké hnutí operující na území Ingušska je také úzce propojeno s konfliktem v Čečensku, a to nejvíce z okolních republik Severního Kavkazu. Tato skutečnost vyplývá zejména ze sdílení společné hranice, ale také kulturní, jazykové i historické blízkosti. Své útočiště na jeho území hledali zejména čečenští uprchlíci v období válek. Například během druhé čečenské války se zde nacházelo až 250 000 uprchlíků před válečnými událostmi. (Mendelson, Malarkey, Moore 2009) Přes tuto vzájemnou provázanost je však třeba případ Ingušska zkoumat také mimo kontext válek v Čečensku, a to zejména v období po roce 2002, kdy na nátlak federálního centra rezignoval tehdejší prezident Ruslan Aušev. Současná podoba povstaleckého hnutí se totiž formovala jako odpor proti nahrazení, mezi ingušskými obyvateli značně populárního, R. Auševa, kterému se navíc za období jeho vlády dařilo povstalce účinně pacifikovat. Aušev tohoto docílil zejména skrze respektování klanové struktury společnosti a programy, které umožňovaly povstalcům začlenit se do společnosti a dávaly jim alternativní možnosti výdělků. Hlavní motivaci současného povstaleckého odboje tedy tvoří boj proti politikům dosazeným Kreml, špatná socioekonomická situace, ale také historické křivdy v podobě odebrání Prigorodného rajonu sovětským centrem a v neposlední řadě také odpor proti korupci a celkově špatné životní úrovni. (rozhovor s T. Šmídem 2014) Problematická byla také implementace brutálních postupů protipovstaleckého boje ze strany federálních bezpečnostních složek, která zahrnovala únosy, mučení, ale také nechvalně známé „začistky“ (srov. O’Loughlin et al. 2011; Kramer 2004/2005) V roce 2004 proběhl již zmiňovaný útok na Nazraň, který byl zorganizován Š. Basajevem a který byl významný zejména z důvodu, že prokázal životaschopnost místního povstaleckého odboje. Především v kontrastu se situací v Dagestánu, kde se invaze zosnovaná Chattábem a Basajevem nesečkala s očekávanou reakcí. (O’Loughlin et al. 2011)

Ingušskou frakci severokavkazského povstaleckého hnutí lze tedy zahrnout jako součást severokavkazského odboje, přičemž jejím primárním cílem je svrhnout vládu Ingušska, jenž je považována za loutkovou, zkorumpovanou a v područí Moskvy. (HREa 2008) je však třeba brát v úvahu lokální specifika vytvářející podmínky jeho současné podoby, zejména socioekonomickou deprivaci a nevybíravou územní a personální politiku ruského centra.

4 AKTÉŘI PROTIPOVSTALECKÉHO BOJE NA SEVERNÍM KAVKAZE

Abychom mohli identifikovat klíčové aktéry protipovstaleckého boje ve zkoumaných případech, je třeba zkoumat nejen právní nastavení a z něj vyplývající práva a povinnosti jednotlivých složek, ale také sledovat vývoj jednotlivých představitelů z hlediska personálního, a to zejména z důvodu, že z pozorování vyplynul jejich významný vliv na konkrétní podobu protipovstaleckých strategií. Personální politika je navíc velice silným nástrojem v rukou moskevského centra, které skrze dosazování lídrů podle svých aktuálních potřeb a preferencí ovlivňuje dění v severokavkazských republikách.

Čečenská administrativa

V Čečensku v současnosti spadá protipovstalecký boj pod velení Ramzana Kadyrova, který dostal od Moskvy tzv. „*carte blanche*“ nejen ohledně strategie, ale i samotného vykonávání boje proti místním povstaleckým skupinám. Lokální jednotky ozbrojených složek v současnosti vykazují vysokou míru loajality, což je mimo jiné také z důvodu, že se Ramzanu Kadyrovovi podařilo očistit je od spolupracovníků s povstalcí a dalších infiltrovaných osob. (rozhovor s M. Torijevem 2014) Putin na začátku nového tisíciletí zvažoval dvě varianty postupu ohledně vývoje v Čečensku, a to buďto vynucení absolutního podřízení pomocí vojenské síly nebo poskytnutí republice vyšší míry autonomie. V konečném důsledku se rozhodl pro kompromis, tudíž vznikla čečenská vláda, zároveň však byly udrženy na území federální bezpečnostní složky, tedy zejména FSB. (Souleimanov 2011: 254) Tento proces je označován jako tzv. *čečenizace*. V roce 2000 byl hlavou čečenské prozatímní administrace jmenován politicko-náboženský představitel čečenského odboje Achmat Kadyrov, jenž v období první čečenské války vyhlásil Rusku ghazavát¹⁹, tedy svatou válku. V roce 1995 se navíc stal na Basajevův popud muftím. Od roku 2003 ze své pozice hlavy prozatímní administrace však přeorientoval svou politiku, přičemž se nechal zlákat na stranu federálního centra. Jedním z důvodů pro tento krok byl také spor s A. Maschadovem, který byl právě A. Kadyrovem kritizován za přílišnou vstřícnost vůči tzv. wahhábítům²⁰. Z důvodu

---

¹⁹ Ghazavát je čečenské pojmenování pro svatou válku. V minulosti jej Rusku vyhlásil již například Imám Šámil v roce 1839. Jedná se tedy o pojetí svaté války v čečenském sufismu, přičemž tato válka je tradičně namířena vůči Rusku jako okupační mocnosti.

²⁰ Wahhábité je výraz hojně užívaný v kontextu regionu Severního Kavkazu. Islám ve své saláfistické podobě, zejména v ruském kontextu označován jako wahhábismus, se v tomto regionu rozšířil až v

otevřené kritiky vůči tzv. Wahhábitům na A. Kadyrova proběhlo za jeho politické kariéry několik pokusů o atentát. V roce 2004 tyto snahy byly zakončeny úspěšným pokusem o likvidaci jeho osoby v podobě atentátu na fotbalový stadion. K útoku se později přihlásil Š. Basajev. Celý tento projekt proruského čečenského vedení byl Putinovou iniciativou a měl za cíl stabilizovat situaci v Čečensku bez dalšího intenzivního nasazení federálních bezpečnostních složek. Jeho primárním záměrem bylo transformovat konflikt na čečensko – čečenskou úroveň. Výnosem o systému orgánů výkonné moci Čečenské republiky tedy začala řízená čečenizace a moc se postupně dostávala do rukou hlavy místní administrativy²¹. Koncept tzv. Čečenizace je strategií protipovstaleckého boje specifický pro region Severního Kavkazu, konkrétně pro Čečensko, své implikace má však nejen pro Inguško, ale také například sousední Dagestán, kde na základě reorganizace ozbrojených složek existují úvahy o možném řešení tamní situace v podobě tzv. dagestanizace²². Je tedy možné pozorovat, že tento přístup začíná vykazovat znaky určité strategie spíše než nahodilého schématu. Čečenizace jako podoba protipovstaleckého boje se vyznačuje významnými ekonomickými subvencemi od moskevského federálního centra, podmíněností a zejména tento přístup přesouvá konflikt a zodpovědnost za boj proti povstalcům z federálních bezpečnostních složek na regionální, čečenské. Tento přístup začal získávat konkrétní obrysy s nástupem A. Kadyrova do čela Čečenska, jenž zvítězil v referendu na hlavu čečenské administrativy, existují však důvodná podezření, že volby byly silně zmanipulované. Federální centrum si však ponechalo určitou pojistku – jenž v systému sehrávala a sehrává osoba výhradně proruského premiéra. Achmat Kadyrov si navíc sestavil ochranku, ze které vznikli dnes nechvalně známí *kadyrovci*. Osoba A. Kadyrova byla klíčová zejména z hlediska ustanovení proruské linie kadyrovského klanu v čele Čečenska. Koncept čečenizace svou současnou podobu získal až s nástupem Ramzana Kadyrova v roce 2007, který jej nadále rozvíjel. Změnily se zejména pravomoci jednotlivých představitelů, a to směrem k posilování právě hlavy republiky. (Srov. Souleimanov 2011, Baev 2006, Markedonov 2007)

A. Kadyrova na pozici hlavy republiky nahradil Alu Alchanov, který byl u moci v letech 2004 – 2007. Je možné identifikovat tendence dosadit na tuto pozici R. Kadyrova, syna A.

---

90. Letech, přičemž jeho nejsilnější základnou se stal Dagestán. V Čečensku byl tradiční súfistický Islám, který je se saláfismem dokonce v mnoha bodech v rozporu.

²¹ Toto označení bylo následně změněno na „prezidenta republiky“ a s nástupem Ramzana Kadyrova přejmenováno na post „hlavy republiky“.

²² Jedná se konkrétně o vytvoření nového praporu, který je tvořen výhradně Dagestánci. Oficiálně je zařazen ve strukturách ruské armády, avšak jeho operační působení je vymezeno výhradně na území Dagestánu. (RFE/RL 2012)

Kadyrova, avšak tomu bylo v té době teprve 28 let, přičemž ústava jasně stanovovala minimální věk pro tuto pozici 30 let. V období volební kampaně se spekulovalo o vztahu Alchanova s R. Kadyrovem, přičemž Alchanov kritizoval zejména *kadyrovce* a jejich postupy při boji s povstalci. Alu Alchanov se v tomto období těšil podpory Moskvy a nakonec pravděpodobně zmanipulované volby vyhrál. (Fuller 2004) Ramzan Kadyrov byl tedy nejprve náměstkem premiéra pro oblast bezpečnosti, přičemž klíčové bylo zejména, že z této funkce mohl vykonávat kontrolu nad ozbrojenými složkami. Jelikož měl již v tomto období ve svých rukou reálnou moc nad bezpečnostními operacemi v republice, využil tohoto času, aby pracoval na svém postavení a budoval si pozici. Pro Kreml bylo nemyslitelné jej do pozice prezidenta nedosadit, jelikož byl již příliš vlivný. R. Kadyrov si budoval síť příbuzných v duchu nepotismu a tribalismu. Budoval si svou pozici také skrze vytváření sítě loajálních vlivných čečenských klanů, která je však podmíněná. Již v tomto období se objevovaly zprávy o podezřelém nakládání s ekonomickými prostředky. R. Kadyrov si bude svou veřejnou image skrze častá vystoupení často na veřejnosti, věnuje se také náboženské sféře²³. Z čečenizace se v tomto období stává *kadyrovizace*. Tento proces popisuje právě procesy, kdy si R. Kadyrov buduje kult osobnosti a podmiňuje si přízeň klanů. Strategie protipovstaleckého boje a jejich realizace v rámci procesu čečenizace zcela přešla po nástupu R. Kadyrovaze státních složek, které byly reprezentovány zejména FSB, do rukou Ramzana a jeho milic. R. Kadyrov dosáhl takového postavení, že moskevské centrum by v případě jeho sesazení již riskovalo rozpoutání dalšího válečného konfliktu. (rozhovor s T. Šmídem 2014)

Inguško

Inguško se stalo součástí území protipovstaleckých strategií teprve po eskalaci útoků na jeho území v roce 2008. Pravomoci lokálních aktérů od sousedního Čečenska výrazně odlišují. Moskva si v této republice ponechala plnou moc nad protipovstaleckým bojem, a to zejména skrze přítomnost centrálních bezpečnostních složek ministerstva obrany a ministerstva vnitra. Hlava republiky tak má pouze omezené pravomoci a podobu strategie ovlivňuje spíše marginálně.

V roce 1993 se do čela již samostatné republiky v rámci Ruské federace nositel titulu „hrdina Sovětského svazu“ Ruslan S. Aušev. Ten se těšil významné podpoře široké veřejnosti a lze konstatovat, že jeho strategie, která pracovala zejména v rámci místních specifik, a která

---

²³ Jedním z kroků bylo ustanovení zákona na oděv zaměstnanců, který zejména u žen musí respektovat islámské zvyky, ženy tedy musí do vládních budov vstupovat adekvátně zahalené.

nabízela ekonomické alternativy osobám zapojeným v povstaleckém hnutí, byla úspěšná. Případem lze nejvíce k zásadám strategie „cukru a biče“. Když však v roce 2002 nastoupil Murat M. Zjazikov, setkal se s veřejným odmítnutím, byl totiž podezírán z korupčního jednání a provázely ho politické skandály a ani na poli boje s povstanci nezaznamenal větších úspěchů, bezpečnostní situace se naopak spíše zhoršovala. Tento stav zaznamenalo také moskevské centrum, a tak byla v roce 2008 do čela republiky dosazena současná hlava Ingušské republiky Junus-bek Jevkurov. V kontextu jeho popularity lze konstatovat, že není ani tak populární jako Aušev, avšak ani tolik zavržovaný jako jeho předchůdce Zjazikov. Jeho přístup k sousednímu Čečensku však zásadně ovlivňuje vzájemné vztahy a plodí neshody. (Šmíd 2012) Jevkurov v rámci svých omezených pravomocí zvolil postup cukru a biče, přičemž zodpovědnost a výkon protipovstaleckých operací leží v rukou federálního vojska. (Rozhovor s T. Šmídem 2014)

Ruské federální centrum

Prezident

Funkce prezidenta RF je klíčová zejména kvůli jeho ústřední pozici velitele ozbrojených sil. Politická kariéra současného prezidenta Vladimíra V. Putina, zejména její začátky, je úzce spojena s válkou v Čečensku a stejně tak s následujícím protipovstaleckým bojem. Svou kandidaturu na hlavu Ruské federace postavil na tvrdém přístupu proti Čečensku a separatismu obecně. Od července roku 1998 byl Putin jmenován hlavou FSB téhož roku v říjnu se navíc stal stálým členem Bezpečnostní rady Ruské federace. Od roku 1999 zastával funkci premiéra a po Jelcinově rezignaci se stal prezidentem Ruské federace. V letech 2008 – 2012 úřadoval opět z pozice premiéra, přičemž na prezidentském postu jej vystřídal D. Medvěděv, za jeho prezidentského období však bylo patrné jeho provázání s V. Putinem, byl také označován za Putinovu loutku. (Soldatov, Borogan 2010) Z výčtu těchto funkcí je patrné, že Putin měl na bezpečnostní politiku vliv po celou svou politickou kariéru. Významné je také jeho personální napojení na FSB, díky čemuž tato složka ozbrojených sil za Putinovy vlády nabývá ve srovnání se složkami ministerstva obrany dominantního postavení. (rozhovor s T. Šmídem 2014)

Ozbrojené složky

Protiteroristický zákon RF jmenuje instituce, které se mohou zapojit do protiteroristických operací. Tento seznam je poměrně široký, zahrnuje složky FSB, ministerstvo vnitra,

ministerstvo pro mimořádné situace, požární sbor, oddělení bezpečnosti vod a další výkonné pracovníky. Nicméně klíčové jsou zejména orgány ministerstva vnitra, stejně tak jako ministerstva obrany.

Ozbrojené složky RF v Čečensku a celkově na Severním Kavkaze vykazují nízkou míru koordinace, což do značné míry ovlivňuje také jejich efektivitu. Základní dělení příslušnosti jednotlivých oddílů je mezi ministerstvo vnitra a ministerstvo obrany. Ministerstvo obrany v podobě jednotek a GRU (Glavnoje Razvedivatělnoje Upravlenije) od roku 2001 již nedejří v Čečensku klíčové kompetence nad protipovstaleckým bojem. Bylo vytvořeno Jednotné uskupení federálních sil *Obedinenoj gruppirovki vojsk* – OGV, které mělo podléhat od roku 2003 správě MVD. (Kramer 2004/2005) Zodpovědnost za operace prováděné v Čečensku potom měla až do roku 2003 FSB. Tento krok měl znamenat jakousi předzvěst postupného ukončení protiteroristické operace a její postupný přechod do podoby více rutinního udržování veřejného pořádku. (Srov. Kramer 2005, Kramer 2004/2005) Tento postup však byl mnohými zúčastněnými označen jako předčasný. Plukovník Abrašin například celý tento přesun označil jako „*předčasný a uspěchaný*“, a to zejména v kontextu tehdejšího stavu protipovstaleckých aktivit jelikož bezpečnostní situace se nijak výrazně nezlepšila. (Trud 2003). V Ingušsku operují v rámci protipovstaleckých bojů zejména složky ministerstva obrany, tedy GRU. (Rozhovor s T. Šmídem 2014) Ani této republice se však nevyhýbají institucionální spory mezi ministerstvy. Ukázalo se také, že značný vliv na roli jednotlivých složek a jejich postavení má osoba hlavy republiky a její navázání na jednu z těchto institucí.

5 KOMPARACE JEDNOTLIVÝCH KOMPONENTŮ PROTIPOVSTALECKÉHO BOJE

Tato sekce strukturálně vychází z materiálu „Guide to the analysis of insurgency“ vydaným americkou CIA (Central Intelligence Agency), která stanovuje sedm vojenských a sedm nevojenských faktorů, jež by měly být kostrou výzkumu protipovstaleckých strategií. Přínos tohoto rámce je v jeho důrazu na civilně vojenské faktory a jejich propojení. Tento typ spolupráce je v dnešní době pro operace typický a stejně tak odpovídá mnoha variacím protipovstaleckých strategií. Jedná se o následující faktory: v sekci vojenské bude tato práce zkoumat (1) velení, (2) taktiku a strategii, (3) vojenské zpravodajství, (4) chování a disciplínu jednotek, (5) vzdušné a námořní operace, (6) vztahy mezi civilními a vojenskými složkami a (7) prorežimní milice. V sekci nevojenské bude tato práce zkoumat (1) policejní operace, (2) civilní zpravodajství, (3) psychologické operace, (4) jednotný management protipovstaleckého boje, (5) politický rámec, (6) zlepšení podmínek a správy na venkově a (7) právní reformy. CIA si klade za cíl v tomto dokumentu poskytnout pokud možno co nejuniverzálnější návod pro státy a tvorbu jejich protipovstaleckých strategií, nabízí tyto body jako návod pro přípravu či zpětné hodnocení protipovstalecké strategie. Tyto výše uvedené faktory jsou vybrány z důvodu jejich vysokého vlivu na podporu ze strany místního obyvatelstva a zároveň by měly umožňovat dané vládě flexibilitu v kombinování přístupu v podobě přesvědčování a přístupu v podobě zastrasování. (CIA guide 2009) CIA indikuje také podmínky, za kterých může být protipovstalecká strategie úspěšná, z povahy práce a přihlédnutí k faktoru vysoké specifičnosti jednotlivých regionů tato práce nebude tyto podmínky brát za své, nýbrž k nim bude pouze přihlížet.

5.1 VOJENSKÉ FAKTORY

Vojenské faktory jsou bezesporu neopomenutelnou součástí protipovstaleckého boje. Jedná se o jeden ze způsobů fyzické eliminace povstalců, a pokud jsou letální prostředky užívány cíleně, nepůsobí nadměrné škody na civilním obyvatelstvu a jeho majetku, lze konstatovat, že se jedná o efektivní nástroj. Nelze jej však užívat samostatně, jelikož fyzická eliminace povstalců bez kombinace s neletálními postupy je účinná pouze nárazově a má také pouze krátkodobý přínos, nedokáže-li protivníka v této omezené době zcela porazit. Najsou-li totiž

odstraněny příčiny a motivace povstalců, každý zabitý povstalec může být záhy nahrazen jiným, který je pro tyto účely získán skrze propagandu a nábor nových členů. Vojenské bojové operace jsou cíleny zejména na konkrétní složky povstaleckých hnutí, a to jak na samotné povstalce, tak na jejich zázemí a základny. Tento postup je založen na zjištění jejich polohy a následném zničení. Z taktického pohledu je důležité narušit bezpečnost povstaleckých jednotek, stejně tak jako je výhodné je udržovat co nejvíce v pohybu. (Protipovstalecké operace: příklad Afghánistán 2008) Je tedy důležité nenechat se zahnat do ryze reaktivní pozice, nýbrž je žádoucí aktivně vyvíjet nátlak na ozbrojené jednotky.

5.1.1 VELENÍ

Velení je v příručce CIA definováno z pohledu výkonu kontroly nad odzbrojenými složkami, v podobě, kdy *„způsob velení a jeho podoba je ovlivněna mírou profesionality daných ozbrojených složek“*. (CIA guide 2009). Velení a jeho podoba jsou bezesporu klíčovými prvky protipovstaleckého boje, a to zejména v realitě, kdy jednotlivé složky povstaleckého hnutí bývají roztržštěné a na rozdíl od klasické guerillové struktury mají podobu na sobě poměrně nezávislých jednotek tvořících síť. Dobré velení si musí udržovat permanentní přehled o situaci a mělo by být schopno identifikovat okamžiky, kdy je vhodné proti povstalcům zasáhnout. (Srov. Kilcullen 2010, Galula 1964, McFate, Jackson 2006) Z povahy dané strategie se potom odvíjí míra kooperace mezi jednotlivými složkami, konkrétně různými nároky na spolupráci mezi vojenskou a civilní složkou. Je tedy důležité, aby byla stanovená hierarchie velení, jejíž podoba se odvíjí také podle míry profesionality daných ozbrojených složek.

Velení protipovstaleckých operací na území Čečenska a Inguška se liší hned v několika zásadních bodech. Jedná se zejména o míru centralismu, míru pravomocí a jejich rozdělení mezi lokální ozbrojené složky a federální jednotky.

Situace ve zkoumaných federativních republikách je poměrně unikátní v rámci regionu Severního Kavkazu, jedná se totiž prakticky o monoetnické celky, což s sebou nese také možnost vytvářet více vertikální uspořádání moci, a to nejen v rámci politickém, ale také

v rámci ozbrojených sil²⁴. Ačkoli jsou Ingušsko i Čečensko prakticky etnicky homogenní, můžeme najít rozdíly i mezi nimi, a to zejména v podobě budování kultu osobnosti a míry vertikálnosti mocenské struktury, je tedy patrné, že roli sehrává nejen samotná etnická struktura společnosti, ale také jednotlivé osobnosti v čele republik. Zatímco v Čečensku Ramzan Kadyrov staví značně na budování kultu osobnosti a všeobecném centralismu, přičemž lze konstatovat, že jeho pozice je silná i s přihlédnutím na jeho postavení vůči federálnímu centru, Junus-ben Jevkurov takto silnou pozici nemá. (Rozhovor s T. Šmídem 2014) V Čečensku existuje striktně hierarchická struktura, na jejímž vrcholu je hlava republiky, tedy v současnosti Ramzan Kadyrov. Výjimku tvoří pouze několik zbylých horských oblastí, FSB zde však své postupy s Kadyrovem konzultuje. Dokonce lze pozorovat i případy, kdy *kadyrovci* na checkpointech ponižují ruské vojáky a vybírají od nich peníze za průjezd. (rozhovor s T. Šmídem 2014)

V Ingušsku je situace odlišná, a to nejen z pohledu podpory ze strany federálního centra, ale také z pohledu jeho podpory ze strany veřejnosti. Je také důležité mít na paměti, že stav společnosti v Ingušsku je odlišný od stavu čečenského, a to zejména v bodě, že Ingušsko si neprošlo dvěma devastujícími válkami a jeho společnost není válkami natolik unavená, tudíž zde nelze použít stejnou míru represí a centralismu jako např. v Čečensku. Jelikož ingušská společnost není tolik zdecimovaná historickým vývojem, je všeobecně obtížněji kontrolovatelná a zastraitelná. Ačkoli popularita R. Kadyrova je značně diskutabilní, zejména z pohledu zastraitování obyvatelstva a vysoké míry cenzury, je patrné, že jeho pozice je v rámci Čečenska méně otevřeně zpochybňovaná. (rozhovor s M. Torijevem 2014) V kontrastu s tímto postavením, Jevkurov nemá silné zastání ani ze strany veřejnosti ani ze strany federálního centra. V Ingušsku je navíc formálně protipovstalecký boj v rukou armády RF, tedy podřízený ministerstvu obrany. (rozhovor s T. Šmídem 2014) Z tohoto můžeme vyvodit důležitost analýzy nejen možností daných strukturálně, ale také postupů vedoucích k centralizaci. Ramzan Kadyrov v Čečensku jednoznačně dosahuje vyšší centralizace velení ozbrojených sil než Junus-bek Jevkurov v Ingušsku.

Z pohledu angažmá ruských federálních sil, lze konstatovat, že v obou republikách se Moskva snaží využívat co nejvíce místních sil, zároveň však užívá nástroje v podobě protiteroristické policie. Ta je jednoznačně nejdisciplinovanější v Čečensku, naopak v Ingušsku je tento aspekt

---

²⁴ Pro srovnání se nabízí situace v sousedním Dagestánu, kde je etnická skladba natolik diverzní, že v následku soupeření jednotlivých etnik o jejich podíl na řízení republiky, je tedy mnohem obtížnější vytvářet jedno stabilní centrum moci.

problematický. (rozhovor s E. Souleimanovem 2014) V tomto bodě je důležité zmínit existenci konfliktu mezi těmito sousedními republikami a formou velení protipovstaleckého boje. Od nástupu současných hlav republik dochází k vyostřování vzájemných vztahů. Zatímco za předešlých vládních garnitur byly vzájemné vztahy tradičně spíše dobré, a to i přes spory o Sunženský a část Malgobekského rajonu, či probíhající války a následných uprchlických táborů na území Inguška. Situace byla odlišná, jelikož tehdejší lídři sledovali veskrze pragmatické linie vzájemných vztahů a nechtěli narušit tradičně nadprůměrné vztahy. Také v současnosti můžeme pozorovat podobné snahy, již však více ze strany podnikatelů, kteří mají zájem na vzájemné obchodní výměně. (Šmíd 2012) V roce 2007 se do čela Čečenska dostává Ramzan Kadyrov a později do čela Inguška jeho protějšek Junus-bek Jevkurov. Velice problematické se jeví aspirace Ramzana Kadyrova na rozšiřování svých pravomocí velení protipovstaleckých operací, a to také územně. (Šmíd 2014) V tomto ohledu je důležité, že v současné době se velení povstaleckého hnutí nachází mimo území Čečenska. (Cornell 2012, rozhovor s M. Torievem 2014) Nicméně právě tyto expanzivní tendence v rámci velení protipovstaleckým strategiím také na území Inguška a dokonce i Dagestánu, vytváří nové třecí plochy v rámci Severního Kavkazu. Ramzan je formálně zplnomocněn k vykonávání veškerých úkonů spojených s protipovstaleckým bojem na území Čečenska, avšak Kadyrov se sám jmenoval také vůdcem protipovstaleckého boje na celém Severním Kavkaze. (Šmíd 2012) Tato situace staví nové výzvy také před ruské federální centrum, které musí vážit na kterou stranu se v daný okamžik postaví tak, aby situaci nadále nedestabilizovalo více než je pro něj v danou chvíli výhodné. Klíčovou roli sehrává prezident Ruské federace, jenž ze své pozice velitele ozbrojených sil zaštiťuje bezpečnost RF jako celek. Kreml dlouhodobě uplatňuje politiku *divide et impera*, přičemž se čistě pragmaticky staví na stranu v daný okamžik pro něj výhodnější. To lze pozorovat například v případě územních sporů mezi Jevkurovem a R. Kadyrovem, kdy ačkoli Putin dlouhodobě garantuje moc R. Kadyrova i jeho postavení, v tomto ohledu pragmaticky podpořil Jevkurova, a to z důvodu přílišného nebezpečí v případě, že by docházelo k obnovení územních sporů, které nejednou přerostly do územních konfliktů. (rozhovor s M. Torijeve 2014)

5.1.2 TAKTIKA A STRATEGIE

CIA definuje tuto kapitolu jako „*schopnost protipovstaleckých sil vést různé nekonvenční strategie a taktiky, které jsou nutné pro porážení povstalců na poli – taktika, která snižuje*

důraz na palebnou sílu a naopak upřednostňuje nepřetržité hlídkování pomocí malých lehce ozbrojených jednotek, které jsou kryty jednotkami většími.“ (CIA)

Strategie povstaleckého boje mohou nabývat diametrálně odlišných podob, a to v kontextu nejen prostředků, které jsou k dispozici, ale také z pohledu společnosti ve které tento boj probíhá. Taktika a strategie klíčových aktérů protipovstaleckého boje v Čečensku a Ingušsku navíc procházejí s postupem času vývojem a je třeba sledovat jejich proměny v čase a v historickém kontextu.

Jevkurov v rámci svých omezených pravomocí od počátku svého působení v úřadu hlavy ingušské federativní republiky prosazoval spíše umírněnější přístup vůči povstalcům a také tzv. měkké přístupy, to zejména v kontrastu s radikálními a často nešetrnými postupy Ramzana Kadyrova. Inspiroval se spíše vývojem v Dagestánu, kde se z důvodu multietničnosti, ale také mnohem větší míře svobody slova využívají měkčí nástroje v duchu strategie „*získání srdcí a myslí*“ a šíření propagandy v rámci psychologických operací. (rozhovor s T. Šmídem 2014) Jevkurov v roce 2011 v tomto duchu dokonce ustanovil komisi, která měla za cíl reintegrovat členy ozbrojených skupin do společnosti a nabídnout jim alternativní způsob života. Hlavním cílem bylo poskytovat jak právní, tak psychologickou pomoc pro ty, kteří se rozhodli zanechat extrémistických a ozbrojených aktivit. Tato komise měla tvořit základ strategie stabilizace bezpečnostního prostředí v Ingušsku a byla jednou z priorit Jevkurovovy administrativy. (Markedonov2013) Předseda této bezpečnostní komise byl však v roce 2013 zastřelen cca 30 km od Nazraně, (Anishchuk 2013) což např. Markedonov uvádí jako potenciální důvod pro změnu rétoriky Jevkurova. Odklon od tohoto přístupu můžeme pozorovat v roce 2013, kdy Jevkurov na pohotovostním jednání protiteroristické komise prohlásil: „*Nesmíme ztrácet naši bdělost, pro poučení lidí, kteří sympatizují a pomáhají zločincům; domy rodin, které ukrývají bandity, budou zničeny*“. (Markedonov 2013) Jevkurov se navíc v této své řeči odvolával k tolik protěžovanému principu Kadyrova ml., totiž kolektivní vině jako jedinému způsobu jak zabránit eskalaci politicky motivovaného násilí. Důvodů k tomuto prohlášení může být několik, od zmiňovaných čistě osobních²⁵ až po snahu získat podporu od Moskvy. Přes uvedené proměny lze po zhodnocení poměru jednotlivých komponentů protipovstaleckého boje Jevkurovův přístup společně s federálními vojsky označit jako přístup „*cukru a biče*“. Tento přístup

---

²⁵ Achmat Kotyjev byl blízkým Jevkurovovým spolupracovníkem a jeho smrt dle S. Markedonova prezidenta hluboce zasáhla. Prohlásil také, že najít vraha Kotyjeva považuje za otázku osobní cti. (Markedonov 2013)

vyplývá také z faktu, že ingušská společnost není tolik vyčerpaná válkou jako ta čečenská, tudíž v případě uplatňování více represivních postupů by se mohlo stát, že by se proti těmto postupům vzbouřila. Ingušský systém tedy funguje na nabízení amnestií pro ty, kteří jsou ochotni s režimem spolupracovat, na druhou stranu je však schopen užívat tvrdých letálních prostředků, je-li to bezpečnostní situací vyžadováno.

V Čečensku, kde Kadyrov oplývá naprosto bezprecedentními pravomocemi. Po analýze užívaných postupů lze jeho v strategii identifikovat přístup „*železná pěst*“. V letech 2000 – 2005 byly operace proti povstalcům vykonávány ruskými ozbrojenými složkami. Čečenští představitelé získali kontrolu nad operacemi boje proti povstalcům teprve po smrti Achmata Kadyrova, v roce 2005. V tomto období již probíhal proces čečenizace, který měl za cíl přenést konflikt na vnitro čečenskou úroveň, tedy tak, aby se ruská vojska mohla z operací stáhnout a zodpovědnost převést na čečenské jednotky. Achmat Kadyrov za svého působení v čele Čečenska jako svou ochranku sestavil ozbrojenou sílu, která se však později začala více formalizovat a dnes ji známe jako paramilitární jednotky *kadyrovců*. Tato skupina, která je v současné době již formálně zařazena do struktur FSB, je zejména od nástupu Ramzana Kadyrova prakticky ústřední ozbrojenou složkou, která má v současnosti plnou moc nad vykonáváním protipovstaleckých operací. (rozhovor s T. Šmídem 2014, rozhovor s M. Torijevem 2014) Ramzan Kadyrov zvolil tvrdou linii boje proti povstalcům a užívá v první řadě represí. V tomto navázal na postupy z období, kdy protipovstalecké boje vedly jednotky ozbrojených složek Ruské federace. Nicméně ačkoli tyto postupy snížili počet povstalců operujících na území Čečenska, nebyli zcela eliminováni, pouze se přesunuli do sousedních republik. (Jeffries 2011) V Čečensku je uplatňován princip kolektivní viny²⁶ a brutálně jsou stíháni nejen sami povstalci, ale také jejich rodiny. (Markedonov 2013) Zároveň však lze pozorovat také značný vliv Kadyrovovy propagandy na čečenskou mládež, což se do určité míry vymyká přístupu železné pěsti. Také nabídky kolaborace a přestoupení na stranu Kadyrova je do určité míry charakteristické spíše pro přístup „*cukru a biče*“. Kadyrov díky štědrým dotacím z federální pokladny nabízí sportovní vyžití a další aktivity pro mládež, čímž si z dlouhodobé perspektivy získává jejich přízeň (rozhovor s M. Torijevem 2014)

V případě Ruského federálního centra lze pozorovat rozdílný přístup k Ingušsku a Čečensku. Zatímco Ingušsko bylo zapojeno do protiteroristické operace teprve v roce 2008 a místní

---

²⁶ Princip kolektivní viny v tomto kontextu znamená trestání příbuzných (i domnělých) pachatelů za činy spáchané členem rodiny, či dokonce klanu. (viz např. RFE/RL 2014)

vládní garnitury požívají pouze omezených pravomocí, v Čečensku se protipovstalecká – či protiteroristická jak ji nazývá Kreml²⁷ – strategie zásadně proměnila od roku 2000. Kreml se rozhodl převést konflikt na čečensko – čečenskou úroveň, přičemž k tomuto bylo zapotřebí silnou osobnost v čele Čečenska, dosazen byl tedy Achmat Kadyrov, bývalý člen odboje a čečenský imám. Zásadní roli sehrávají místní elity, které musí zahrnovat dostatečně silné osobnosti, které dokážou dostatečně účinně budovat kult osobnosti v očích místních a zároveň sloužit zájmům Moskvy. Taktika tzv. čečenizace byla zásadním zlomem ve federálních postupech v této republice. Zahrnovala výraznou ekonomickou pomoc do čečenského rozpočtu, tedy de facto do rukou Kadyrova a jeho nejbližších, což umožnilo poválečnou obnovu, která zemi dvěma válkami zpustošenou přivedlo do relativně životaschopného stavu. Navíc také umožňovala místní čečenské garnituře lákat rebely na vládní stranu tím, že umožňovala vyjednávat individuální dohody s povstalci, kterým nabízela místa ve vládních složkách. (Baev 2006)

V případě Ingušska Moskva nemá speciální postupy pro tuto federální republiku, vychází zejména ze širší severokavkazské strategie. Federální centrum zde využívá především dvou postupů – vojenské přítomnosti v republice a také využívá personálních změny v čele republiky a jejím nevyšším managementu. Federální ozbrojené složky zastoupené vojsky ministerstva obrany vykonávají veškeré pravomoci v rámci protipovstaleckých strategií, kdy místní hlava republiky, má pouze konzultační pravomoc. Poté co na nátlak Moskvy rezignoval mezi Inguši značně populární Aušev a byl nahrazen Zjazikovem, došlo k další personální změně v roce 2008, kdy byl na základě neuspokojivých výsledků v boji s povstalci nahrazen Zjazikov současnou hlavou Ingušska – Jevkurovem. Jevkurov byl z pozice armádního titulu hrdina ruské federace a díky jeho armádnímu pozadí vnímán jako osoba vhodná pro nastolení pořádku a utlumení aktivit povstalců. Ani osoba Jevkurova však neuklidnila vlnu násilností, která byla odstartována odchodem Auševa z čela republiky. V poslední době navíc můžeme pozorovat rozpory mezi Jevkurovem a federálním centrem, a to z důvodu kritiky tvrdosti postupů federálních jednotek, které zahrnují mimo jiné únosy a vraždy osob podezřelých z vazeb na povstalecké skupiny. (RFE/RL 2011) Problematické praktiky zahrnuté v rámci tzv. speciálních operací zahrnují ničení majetku podezřelých osob, jejich mučení, omezení svobody shromažďování a v neposlední řadě absenci regulérních soudních procesů a šetření. Dochází tak často ke zpětné legitimizaci zásahů skrze

---

²⁷ Ruské strategie se nazývají protiteroristické, avšak jejich skutečná povaha vypovídá spíše o protipovstaleckých, či jak uvádí Schaefer (2010) proti guerillových strategiích.

obvinění osob ex post. (HRW 2008a, portál organizace Memorial) Problematické z pohledu lidských práv je zejména fakt, že operace spadají pod federální legislativu, což umožňuje vyhlášení protipovstaleckého operativního režimu, který zahrnuje nejen navýšení pravomocí jednotkám, může docházet k prohlídkám domů bez jakéhokoli povolení, ale dává jim také možnost znemožnit přístup médiím do oblasti protipovstaleckých operací. (HRW 2008b, rozhovor s T. Šmídem 2014, rozhovor v organizaci Zargan 2012)

Celkově však Moskva ve své strategii z dlouhodobého hlediska spíše ztrácí, a to zejména z důvodu rezignace na tvoření jednotného ruského národa. Ruské federální složky působí naopak spíše xenofobně, čemuž odpovídá také Putinovo heslo ohledně situace na Severním Kavkaze „*máčení v záchodě*“ (v ruském originále „*močit' v sortire*“) (rozhovor s M. Torijevem 2014, Markedonov 2013)

Moskva tedy nemá jednotnou strategii pro boj proti povstalcům na Severním Kavkaze, nicméně právě přizpůsobování se místním podmínkám může být právě onou strategií. Jednoznačně se snaží udržovat si jistý vliv v republikách pomocí personálních změn a přístupy tedy do značné míry plynou také z toho, kdo je zrovna u moci.

5.1.3 VOJENSKÉ ZPRAVODAJSTVÍ

CIA definuje efektivitu vojenského zpravodajství jako „*schopnost vojenského zpravodajství shromáždit dostatek potřebných informací ohledně modu operandi povstaleckých skupin, jejich personálnímu obsazení a jejich poloze.*“ (CIA guide 2009) Získat spolehlivá data o činnosti zpravodajských služeb na Severním Kavkaze je však poměrně složité. Jednak operace podléhají utajení a jednak dostupné analýzy zúčastněných stran bývají tradičně zkreslené. I toto je součástí propagandy a vytváření veřejného obrazu v prospěch daných aktérů.

Ohledně činnosti vojenského zpravodajství existuje celá řada domněnek a je problematické získat spolehlivá a ověřená tzv. tvrdá data. Mezi jednu z domněnek patří například napojení části vedení čečenského odboje po určitou na vojenskou rozvědku. Cornell (2012) uvádí, že samotný Šamil Basajev byl zejména kvůli jeho účasti v konfliktu v Abcházii personálně napojen na elity GRU, tedy že k jeho fyzické eliminaci došlo pouze náhodným výbuchem. (Cornell 2012: 140 – 171) Tyto úvahy nelze brát jako berná data, na druhou stranu často

ukazují na možná personální propojení jednotlivých aktérů povstaleckého i protipovstaleckého boje.

Z pohledu ruské strany jsou na území Inguška a Čečenska pověřeny vojenským zpravodajstvím speciální složky GRU (Glavnoje Razvedivatělnoje Upravlenije, tedy v češtině Hlavní správa rozvědky). GRU má zodpovědnost vykonávat operační zpravodajství v regionu. Od roku 2004, kdy došlo k pokusu o zefektivnění společného postupu jednotlivých složek, je GRU zodpovědné za taktické vojenské zpravodajství, ne však již za kriminální zpravodajství, které je použitelné jako důkazní materiál u soudu, což v důsledku omezilo efektivitu využití informací získaných vojenským zpravodajstvím proti terorismu. (Agentura. Ru 2010)

V roce 2008 došlo navíc k rozpuštění batalionů *Vostok* a *Zapad*, tedy dvou stěžejních jednotek GRU operujících na území Čečenska. Ačkoli tyto jednotky nikdy nepožívaly vysoké popularity mezi místními obyvateli, tento krok se neshledal s veřejným přijetím. Problematický byl zejména fakt, že zodpovědnost přebraly jednotky Ramzana Kadyrova, které jsou v regionu stále více obávané. (Kavkazskij uzal 2008) Kadyrovci dnes již formálně spadají pod strukturu FSB, jejich zpravodajská činnost tedy bude více analyzována v části civilního zpravodajství. V případě vojenského zpravodajství můžeme hovořit také o situaci v Ingušku, kde dodnes operují primárně jednotky ministerstva obrany. Všeobecně však lze konstatovat, že vojenské zpravodajství na Severním Kavkaze funguje poměrně spolehlivě. M. Torijev uvádí, že tzv. specslužby²⁸ mají přesné informace o povstalcích i jejich zázemí. (rozhovor s M. Torijevem 2014) Je zajímavé sledovat rozdíly mezi jednotlivými republikami Severního Kavkazu. Zatímco monoetnické a celkově uzavřené společnosti v Inguška a Čečenska neumožňují efektivní infiltraci agentů do struktur povstaleckých skupin ze strany ruských orgánů, například etnicky rozmanitý Dagestán v tomto ohledu nepůsobí větší problémy. (rozhovor s M. Torijevem 2014, rozhovor s T. Šmídem 2014) Zajímavý pohled se nabízí také ze strany výzvědné činnosti ze strany povstaleckých skupin, které právě díky této uzavřenosti společností Inguška a Čečenska zpravidla kolaboranty odhalí a objevují se i případy jejich fyzické eliminace. (rozhovor s M. Torijevem 2014)

---

²⁸ Specslužbami se rozumí orgány státní moci Ruské federace, které jsou určeny k ochraně státních zájmů a bezpečnosti. Tyto služby tvoří jak rozvědky, tak kontrarozvědky, můžeme mezi ně však zahrnout také např. pohraniční službu.

5.1.4 CHOVÁNÍ A DISCIPLÍNA JEDNOTEK

Z definice CIA plyne, že chování a disciplína jednotek jsou odvislé od „*povahy vztahu vyslaných jednotek a místního obyvatelstva.* (CIA)

Vztah ozbrojených jednotek v analyzovaných republikách Severního Kavkazu definuje E. Souleimanov jako „*v Čečensku špatné, i když v posledních letech selektivnější, a spíše špatné a nevybíravé, v Ingušsku. Nicméně nejste-li považován za podezřelého, přežijete.*“ (rozhovor s E. Souleimanovem 2014)

Realita Severního Kavkazu je v kontextu disciplíny jednotek ruských ozbrojených sil, ve smyslu ve kterém ji definuje publikace CIA, poměrně specifickým případem. Jednotky ozbrojených sil Ruské federace sice vykazují vysokou míru poslušnosti, tedy velitelé jsou schopni si poměrně efektivně disciplínu sjednat, což vychází do značné míry také z povahy samotných jednotek, které jsou většinou malé a tudíž lépe kontrolovatelné. Na druhou stranu, vezmeme-li v úvahu jejich vztah k místnímu obyvatelstvu, tak jak jej definuje právě aplikovaná příručka CIA, lze konstatovat, že tato sféra není uspokojivá. Velice problematické je zejména porušování lidských práv. Roli sehrávají do jisté míry také křivdy z války. Disciplína jednotek protiteroristické policie/MV na Severním Kavkaze je prokazatelně nejsilnější v Čečensku, a to zejména v kontextu sousedních republik Inguška a Dagestánu. To lze konstatovat také v případě místních nasazených jednotek. Obecně vzato je v Ingušsku disciplína o poznání slabší než v Čečensku a vůbec nejhorší situace v tomto ohledu je v Dagestánu. (rozhovor s E. Souleimanovem 2014) Toto nastavení vyplývá do značné míry z povahy jednotlivých republik a také z přehlednosti bezpečnostní situace.

V případě Čečenska je navíc nutné odlišit místní ozbrojené složky operující v rámci protipovstaleckých operací. Tuto roli sehrávají již zmiňovaní *kadyrovci*. Jejich loajalita, stejně tak jako disciplína jsou nezpochybnitelné, a to zejména z důvodu procesu očišťování jednotek od kolaborantů s povstalci, což představovalo jedno z úskalí čečenizace. (rozhovor s M. Torijevem 2014)

5.1.5 VZDUŠNÉ OPERACE

„*Kvalita letecké a námořní podpory pozemním jednotkám, a to ve smyslu jak palby či bombardování, tak i zásobování či evakuace raněných.*“ (CIA) Z této části je cíleně vynechána analýza námořních operací, a to zejména z obligátního důvodu absence pobřeží u

zkoumaných případů. Vzdušná síla byla důležitá zejména během čečenských válek. V první válce byla užívána ve formě tzv. kobercového bombardování, za což byla ruská strana kritizována. Bylo součástí neadekvátních strategií, které vycházely z druhé světové války. (Arquilla, Karasik 1999) Také v druhé čečenské válce docházelo k plošnému bombardování (Lyll 2010) čečenského území. Bombardování a nevybíravé násilí na civilistech se však ukázala jako v dlouhodobé perspektivě kontraproduktivní, zejména z důvodu, že tento přístup se stal jedním z hnacích motorů povstalectví a umožňoval povstaleckým skupinám stavět propagandu na krutosti ruských ozbrojených sil, a následně tak získávat nové členy. (Lyll 2009)

V současnosti je v regionu využíváno zejména bezpilotních letadel. Tato technologie je využívána jak v Ingušsku²⁹, tak v Čečensku, a to především pro monitoring nepřístupných horských oblastí. RF poskytla R. Kadyrovovi *drony*. Jejich užití a účinnost jsou diskutovány nejen vojenskými strategy, ale také organizacemi zabývajícími se ochranou lidských práv. Problematickým aspektem jsou zejména jejich kolaterální škody a případné ztráty na životech civilistů. (The Economist 2013) Z hlediska strategického, Rusko tyto letouny použilo již v rámci čečenských válek, kdy jejich prioritním cílem byla eliminace vedení povstaleckých hnutí. Bepilotní letouny byly pouze jedním z nástrojů. Problematické z hlediska jejich užívání je nejen etičnost takového kroku, ale zejména také účinnost. Ačkoli tyto letouny jsou schopné poměrně efektivně zacílit žádaný objekt, samotná strategie eliminace jednotlivých osob se z dlouhodobé perspektivy jeví jako neúčinná, odborníci stále častěji poukazují na nutnost zacílit na samotné podmínky generující ať již frustraci či deprivaci, nicméně na podmínky, které jsou motivací pro připojení se k odboji. (Al-Shishani 2011)

Ruská federace využívala technologie UAV (Unmanned Aerial Vehicle) již za čečenských válek, nicméně jejich důležitost byla dlouho nedoceňována. V současnosti lze pozorovat zvýšený zájem o tuto technologii, a to nejen z pohledu jejich využívání, ale také jejich výroby ze strany ruských společností, konkrétně UAV vyvíjí společnosti Jakovlev, Tupolev a Kamov. Ruská federace, zejména ministerstvo obrany, tento výzkum začali podporovat, přičemž zlom v percepci této technologie lze zaznamenat v roce 2001 a dále v roce 2003. Jako výhody uvádějí mimo jiné jejich vysokou míru mobility, schopnost poskytovat spolehlivá

---

²⁹ Ohledně využití bezpilotních letadel v Ingušsku panují jisté pochybnosti vzhledem k jejich účelu a také vlastnictví. Na případu z roku 2011, kdy se srazila dvě UAV můžeme pozorovat spekulace, zda tato letadla patřila státním složkám, soukromému sektoru, či se jednalo o výzvědnou činnost. (Danichev 2011, Freepl 2011)

zpravodajskou data, zároveň s napadáním nepřátelských pozic, jejichž klíčová role vyplývá z aktuálního vývoje na poli. UAV technologie je navíc možné využívat jak v rámci civilních, tak vojenských operací. Komplexní zaměřovací program má navíc za cíl do roku 2010 a dále produkovat škálu typů UAV nejen pro vzdušné síly, ale také pro všechny další agentury a ministerstva, které o tuto technologii projeví zájem. (Kogan 2006)

Je tedy patrné, že klíčové ozbrojené složky operující v republikách Čečenska a Inguška disponují technologií bezpilotních letadel a užívají je zejména v horských oblastech. Zatímco v Čečensku tato letadla vlastní samotný R. Kadyrov, jemuž je poskytl federální centrum, v Ingušsku jsou drženy v rukou federálních ozbrojených sil.

5.1.6 VZTAHY MEZI CIVILNÍMI A VOJENSKÝMI SLOŽKAMI

CIA definuje tuto sekci jako „*schopnost civilní složky ovlivňovat složku vojenskou, zejména v oblasti politických zájmů.*“ (CIA guide 2009) Spolupráce civilní a vojenské složky v současných operacích nabývá na důležitosti, a to prakticky ve všech protipovstaleckých operacích, jež nevycházejí čistě z přístupu „*železné pěsti*“ a ze své povahy vyžadují úzkou spolupráci mezi vojenskými a nevojenskými postupy.

Spolupráce civilních a vojenských složek je v regionu Severního Kavkazu problematická, jak již bylo nastíněno v předešlých kapitolách, jednotlivá ministerstva, stejně tak jako konkrétní osoby u moci spolu spíše soupeří o klíčové pravomoci, než že by spolupracovali a snažili se vytvořit jednotnou frontu, a to i přes určitou snahu v podobě koordinačních snah ze strany předsedy SKFO, A. Choloponina. Rivalita je patrná mezi jednotlivými složkami ruských institucí, tato rivalita se projevuje také v realitě protipovstaleckého boje na Severním Kavkaze. Spory ohledně pravomocí můžeme na lokální úrovni sledovat v podobě rozepří mezi Ramzanem Kadyrovem a Junus-bekem Jevkurovem. V souvislosti s jejich provázaností s bezpečnostními složkami, kdy Kadyrov má z pozice generálmajora milice silné vazby na FSB, Jevkurov má naopak z pozice bývalého příslušníka vojska ministerstva obrany a hrdiny RF silnější vazby na armádní GRU a tzv. Specnazovce. (rozhovor s T. Šmídem 2014)

S vytvořením SKFO a dosazením A. Chloponina do jeho čela se ukázal také další nesoulad, který má za následek nenaplněný potenciál této funkce. Ačkoli formálně z pozice místopředsedy vlády, Chloponin musí čelit nejen absenci jednotného centra vedoucí

protipovstalecké strategie, ale také faktoru autonomie místních ozbrojených složek na politických autoritách. (Sukhov 2010)

Můžeme tedy sledovat značný rozkol na několika úrovních. Jednak mezi jednotlivými složkami protipovstaleckého boje, a to nejen ozbrojenými silami navzájem, ale také mezi jednotlivými politickými představiteli. V Čečensku je situace vysoce centralizovaná a v rukou R. Kadyrova z jeho pozice hlavy republiky. V Ingušsku je naopak možné pozorovat převahu vojenské složky nad místní politickou mocí v podobě hlavy republiky. Chloponin ze své pozice vicepremiéra RF a předsedy SKFO pociťuje nedostatek pravomocí nad ozbrojenými složkami, což mu znemožňuje efektivně naplňovat svoji funkci. (rozhovor s T. Šmídem 2014)

5.1.7 PROREŽIMNÍ MILICE

V doslovném překladu kapitola „lidových milic“ popisuje „*schopnost vlády vybudovat si podporu ze strany civilního obyvatelstva ve formě lidových milic, které asistují regulérním ozbrojeným silám*“. (CIA guide 2009) Nicméně autorka zvolila méně zavádějící překlad do českého kontextu, tedy „*prorežimní milice*“.

Ruské centrum se spíše než na podporu ze strany obyvatel soustředí na vytvoření takového prostředí mezi místními elitami, které by bylo spolehlivě pro ruské a zároveň bylo schopné udržovat v republikách Severního Kavkazu pořádek. Svou podporu tedy vyjadřuje místním hlavám republik, které nejen finančně značně podporuje. Zde lze pozorovat signifikantní rozdíl mezi případem Čečenska a případem Ingušska. Zatímco v Ingušsku v případě, že se místní elity stanou příliš samostatnými či se jinak začnou jevit jako potenciální opozice, Moskva neváhá uchýlit se k personálním změnám. Naopak v Čečensku Putin zaštiťuje nejsilnější hlavu republiky co do postavení na Severním Kavkaze. Případnou podporu tedy Moskvě místní milice vyjadřují loajální zejména skrze místní vůdce.

To je patrné nejvíce v případě Čečenska. Již za vlády Achmata Kadyrova došlo k vytvoření milic, které měly splňovat dva účely. Zaprvé, svou ryze proruskou povahou měly sehrávat roli demonstrace loajality A. Kadyrova vůči moskevskému centru, to zejména v období, kdy jeho pozice byla nejistá vzhledem k představitelům opozice vůči jeho osobě Jamadajevovi, či Gantamirovovi. Zadruhé, tyto milice měly za úkol chránit osobu A. Kadyrova a jeho klan, vůči kterému toužil nejméně jeden čečenský klan vykonat krevní mstu. (Souleimanov 2006) Tyto milice následně začaly sloužit jako ozbrojené složky vykonávající protipovstalecké operace

pod velením R. Kadyrova. Milice tvořené místními řadovými obyvateli jako takové v Čečensku fungují spíše jako odboj vůči režimu, tedy straní spíše povstalcům, což se však díky Kadyrovovi ml. a jeho politice likvidace sociální základy povstalců v podobě vražd rodin s nimi spřízněných v posledních letech slábne. (rozhovor s T. Šmídem 2014, rozhovor s M. Torijevem 2014) Nejvyšší popularitu Ramzan Kadyrov, tedy proruská čečenská větev, nachází mezi mládeží, kterou si získává skrze financování zejména sportovních volnočasových aktivit. Existuje také část populace, jež R. Kadyrova podporuje kvůli jeho vlivu na stabilizaci poválečného Čečenska a obnovu kritické infrastruktury. Dále značný vliv také sehrává masivní propaganda a účinná mediální cenzura vytvářející kult osobnosti Ramzana Kadyrova. Nejenže je Kadyrov na ohromném množství plakátů po celém Čečensku, v Grozném lze pozorovat také nápisy typu „*Ramzane, děkujeme za Groznyj*“. (viz. fotodokumentace autorky) E. Souleimanov uvádí, že R. Kadyrov je natolik rozporuplnou osobností, že „*polovina Čečenců jej nenávidí a polovina jej zbožňuje*“.

V Ingušsku Moskva uplatňuje svůj vliv skrze dosazené hlavy republiky, stejně tak jako skrze svá vojska. Je důležité poznamenat, že svým krokem odvolání R. Auševa z čela Ingušska proti sobě Moskva svrhla vlnu nevole právě mezi místní populací. Ta se zorganizovala a proběhlo několik protiruských demonstrací. Navíc tento krok podpořil povstalecká hnutí, která čerpají právě z protiruských nálad veřejnosti. Moskevská personální politika v Ingušsku tedy generuje spíše protirežimní milice a podporuje organizovanost protestních hnutí.

5.2 NEVOJENSKÉ FAKTORY

Nevojenské faktory se ukazují být rozhodujícími v dnešní podobě protipovstaleckého boje. Téměř všechny novodobé příručky upozorňují na potřebu koordinace vojenských a nevojenských postupů, přičemž poukazují na stav, kdy nevojenské faktory sehrávají často zásadní roli v úspěšných protipovstaleckých bojích.

5.2.1 POLICEJNÍ OPERACE

Policejní operace ve smyslu „*schopnosti policie udržovat pořádek a implementovat programy na kontrolu zdrojů a obyvatelstva*“ (CIA guide 2009) jsou zásadní zejména z pohledu dlouhodobé stabilizace regionu, ve kterém probíhají protipovstalecké operace, a to z důvodu,

že udržování pořádku skrze policii, namísto složky armádní je jedním ze znaků deeskalace konfliktu a působí pozitivně také v rámci psychologických operací.

Institut policie ve zkoumaných případech sice existuje, nicméně je třeba zmínit, že její role je spíše omezená, zejména v kontextu funkcí armády, vojsk RF, či v případě Čečenska *kadyrovců*. Nicméně také policie se podílí na protipovstaleckých operacích. Dokonce lze zaznamenat i spolupráci mezi policejními složkami Inguška a Čečenska, a to navzdory odmítavému postoji Junus-beka Jevkurova vůči angažmá R. Kadyrova a jeho sil na území Inguška. Jednalo se například o operaci ze září roku 2013, která reagovala na teroristický akt ve vesnicích Sunženskij Sernovodskaja a Nesterovskaja, přičemž policejní složky Inguška byly právě terčem tohoto útoku. (Kavkazskij uzal 2013b) Útoky na policejní personál můžeme pozorovat také v Čečensku, kde se terčem stávají policisté, kteří spolupracují na protipovstaleckých operacích (Kavkazskij uzal 2013a) V Čečensku stejně tak jako v Ingušku místní policejní složky čelí nedůvěře nejen ze strany obyvatelstva, ale také ze strany vojenských ozbrojených sil. Existují podezření, že policie není dostatečně loajální místním administrativám a často úmyslně sabotuje protipovstalecké operace, ať již skrze dodávání informací, materiálu povstalcům nebo v podobě přímé účasti na povstaleckých operacích. Dalším bodem kritiky místní policie je její zkorumpovanost. Velice diskutovaným případem byl útok z roku 2004, kdy právě místní policie byla shledána severokavkazským prokurátorem vinná ze spolupráce s čečenskými a ingušskými povstanci na útoku proti ruským ozbrojeným složkám dislokovaným v Ingušku. (Kramer 2004/2005)

5.2.2 CIVILNÍ ZPRAVODAJSTVÍ

„Schopnost civilních a policejních zpravodajských služeb sbírat, analyzovat, koordinovat a využívat zpravodajských informací ohledně povstalců a jejich politických a vojenských aktivit.“ (CIA guide 2009) Analýza civilních zpravodajských služeb v regionu Severního Kavkazu s sebou nese obdobné limity jako sbírání dat v případě vojenského zpravodajství.

Od roku 2006 existuje Národní protiteroristický výbor, jemuž předsedá ředitel FSB a který má za cíl sjednotit snahy jednotlivých oddělení a vytvářet společnou politiku protiteroristických operací. Ani tento krok však nepřinesl kýžené zlepšení bezpečnostní situace. Celkové nastavení a pozice FSB však dokazují prioritní postavení FSB v boji s povstanci, přičemž FSB formálně zodpovídá za zpravodajskou činnost. V Čečensku a v Ingušku se však její role liší.

Zatímco v Čečensku vykonávají tuto činnost *kadyrovci*, v Ingušsku dochází ke sporům mezi FSB a GRU.

V Čečensku je zpravodajství považováno za efektivní, a to i z důvodu, že z počtu cca 7 000 členů *kadyrovců* disponují příslušníci minimálně 100 000 členy jejich rodin, které jim dodávají informace o situaci v jednotlivých vesnicích a městech. V tomto ohledu lze pozorovat zásadní obrat oproti situaci, kdy v Čečensku protipovstalecké operace byly v gesci ruských jednotek, a to až již v podobě GRU či FSB. Ačkoli jsou *kadyrovci* již formálně strukturálně součástí FSB, Čečenci již nejsou vázáni zvykovým právem, *adatem*, které nařizuje nepodávat informace o interních záležitostech Rusům, stejně tak jako jakýmkoli jiným externím aktérům. Z pozice Čečenců mají *kadyrovci* v tomto ohledu nesrovnatelně lepší postavení, jelikož jejich příbuzní jim zpravodajské informace začali dodávat. (rozhovor s E. Souleimanovem 2014)

Stejně tak jako v případě ruské GRU, existují domněnky o napojení čečenských povstalců na FSB. Jedním z nejdiskutovanějších je případ čečenského warlorda Arbiho Barajeva a jeho napojení síly FSB dislokované v Čečensku. Nejenže jeho sídlo bylo známé, pobýval navíc svobodně v Alchan-Kale, městě které bylo kontrolováno ruskými silami a existují domněnky o tom, že jeho fyzická eliminace byla možná až po smrti hlavy protiteroristických operací FSB, generála Uryjumova. (Collins 2012: 141)

V Ingušsku se akcent na vojenské vs. civilní zpravodajství odlišovalo zejména na základě osobností v čele republiky. Za prezidenta Auševa posílila zejména armádní složka v podobě GRU, za Zjazikova se naopak do popředí dostala civilní zpravodajská služba FSB. V tomto období panovaly obavy, že situace v Ingušsku se bude vyvíjet podle čečenského vzoru. S nástupem Jevkurova se situace opět obrátila ve prospěch GRU. (Džemal' 2008) Tyto změny souvisejí zejména s personálním napojení jednotlivých politiků na bezpečnostní složky. Jelikož Aušev i Jevkurov mají bohatou armádní historii, dokázali překlopit vliv na stranu právě těchto jednotek GRU.

5.2.3 PSYCHOLOGICKÉ OPERACE

Dalším významným faktorem protipovstaleckých strategií jsou tzv. psychologické operace. CIA tuto kapitolu definuje jako „*kvalitu vládních psychologických operací, jejich*

informativních a mediálních kampaní, a jejich celková schopnost přesvědčit jak domácí, tak zahraniční publikum o své věci. (CIA guide 2009)

Kritéria úspěšnosti psychologických operací specifikuje např. také manuál „Zkušenosti z operací“ vydaný Armádou ČR. Jako stěžejní uvádí předávání důležitých informací obyvatelstvu „tváří v tvář“. Tedy ideálně ústně, jelikož v méně rozvinutých zemích se vojáci na vesnicích mohou setkat s ngramotnou populací. Nabízí se také předání v podobě kreseb, kterým lze porozumět beze slov. Účinnými nástroji jsou rozhlas, mobilní rozhlasové stanice a sdělení prostřednictvím billboardů, či duchovních a vážených osob v rámci komunity. Tyto prostředky je možné využívat nejen pro šíření informací, které mají za cíl získávat podporu místních obyvatel, ale také možné nabídky povstalcům, které se snaží přetáhnout je na vládní stranu, ale také se tyto prostředky dají po určitou dobu efektivně využívat k matení nepřítelů tím, že šíří klamavá sdělení, či klamavé zvuky. (Zkušenosti z operací 2008)

Ruská propaganda má prakticky dvě publika, etnicky ruské a poté místní etnika na Severním Kavkaze. V prvním případě se jedná o tradičně anti kavkazskou rétoriku, kdy jsou Kavkazané dehumanizováni a je vytvářen obraz Kavkazana jako zločince. Je třeba zmínit, že tato rétorika se proměnila po atentátech v USA 9/11. Kavkazané, zejména potom Čečenci začali být označováni výhradně jako teroristé či banditi. (Russel 2005) Po druhé čečenské válce sice získalo povstalectví islamistický ráz, který bude v praxi problematičtější porazit, nicméně tato podoba nejvíce zapadá do současné moskevské rétoriky, která v současnosti připodobňuje svou argumentaci rétorici Srbů a prezentuje sebe jako *nepochopené ochránce Evropy*. (Cornell 2012) Tato rétorika cílila zejména na sentiment po útocích na ruské cíle a také po válce, která za sebou nechala mnoho mrtvých také na straně ruských ozbrojených sil.

Ruská propaganda v Čečensku je v současné době přesunuta na čečenské centrum. Proruská propaganda je zde vidět vždy po boku čečenských představitelů. (Viz fotoarchiv autorky) V Čečensku je propaganda velice silná zejména na úkor svobody médií. (rozhovor s M. Torijevem 2014, rozhovor s T. Šmídem 2014) Místní elita v čele s Kadyrovem si buduje kult osobnosti, přičemž můžeme pozorovat nespočet portrétů R. Kadyrova, stejně tak jako jeho otce, Ramzan navíc neustále komentuje prakticky veškeré události v TV.

Situace v Ingušsku je poměrně odlišná, a to zejména k povaze společnosti, která je rezistentnější útlaku, není navíc tolik opotřebovaná válkami a svoboda slova je zde větší než v Čečensku. (rozhovor s T. Šmídem 2014) V případě Ruské propagandy, od nahrazení prezidenta Auševa v Ingušsku ztratila legitimitu. Nejčastějším nástrojem je kontrola obsahu

internetových stránek, kdy vláda stránky s nevhodným obsahem může zablokovat. Nicméně Jevkurov nestaví na budování kultu osobnosti, nýbrž na citlivější protipovstalecké politice, kterou se snaží přimět nejen povstalce na prorežimní stranu.

5.2.4 JEDNOTNÝ MANAGEMENT PROTIPOVSTALECKÉHO BOJE

CIA tuto kapitolu definuje jako „*schopnost vlády vytvořit sjednocenou organizační infrastrukturu schopnou koordinovat koherentní protipovstalecký boj.*“ (CIA guide 2009) Jednotné postupy v rámci protipovstaleckého boje jsou důležité nejen z pohledu koordinace úsilí napříč republikami Severního Kavkazu, což je důležité zejména z důvodu jisté míry propojení povstaleckých skupin operujících na jejich území, ale zejména také s přihlédnutím k jejich vysoké mobilitě. Koordinace je důležitá také mezi jednotlivými složkami bezpečnostní sil, a to z důvodu nezpochybnitelného vlivu na efektivitu, ale také z důvodu užívání adekvátní síly. Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, užívání policejních prostředků namísto armádních může symbolizovat určitou míru deeskalace.

Ústava Ruské federace klíčové pravomoci do rukou prezidenta, který ke svým krokům vyžaduje souhlas parlamentu. V praxi však můžeme hovořit o častém užívání mimo ústavních postupů. Federální ozbrojené složky navíc vykazují známky absence efektivní koordinace. Soupeření ministerstev se promítá také v regionu. Výrazné je napojení jednotlivých politických představitelů na ministerstva, z čehož vyplývají také upřednostňované složky pro operace v jednotlivých republikách. Celkově lze konstatovat, že odpovědnost za protipovstalecký boj a celkově více pravomocí má FSB. Důvod silného postavení jsou vazby současného prezidenta Putina, který kariérně z FSB vzešel.

V Ingušsku naopak klíčovou roli sehrává armáda ministerstva obrany, a to zejména z důvodů dlouholeté armádní kariéry Jevkurova. Federální složky mají zodpovědnost za prováděné operace. Místní složky mají pouze asistenční pravomoci. V Čečensku má naopak z federálních bezpečnostních složek prioritní postavení FSB, je však třeba uvést, že zodpovědnost za vykonávání, stejně tak jako veškeré pravomoci ohledně protipovstaleckých strategií jsou v rukou čečenské paramilitárního uskupení *kadyrovci*. Ti operují formálně pod hlavičkou ruské FSB, nicméně míra jejich nezávislosti je viditelná a při operacích v Čečensku můžeme pozorovat podřízenost spíše opačnou, kdy FSB své postupy s *kadyrovci* koordinuje a vyjma několika posledních horských oblastí na jihu republiky je podřízena jejich velení. (rozhovor s T. Šmídem 2014)

Ani přes pokusy o vytváření nových uskupení a formátů pro koordinaci institucí nepřinesly kýžený výsledek. Rivalitu můžeme vnímat také na lokální úrovni z pohledu vztahů jednotlivých hlav federálních republik a správce Severokavkazského federálního okruhu (SKFO). Od roku 2010 byl SKFO vyčleněn z Jižního FO a jeho hlavou se stal Alexandr Chloponin. Co se týká této osoby, ohledně jeho jmenování existují rozkoly ohledně jeho vhodnosti na tuto pozici, na jednu stranu lze zaznamenat názory, které jeho zvolení kvitují a považují ho za silného lídra, který má bohaté zkušenosti velkého byznysu (ČT24 2010) další hlasy naopak vyzdvihují jeho nezkušenost a neznalost reálií Severního Kavkazu, jehož složitost jako regionu ztěžuje orientaci i místním. Například A. Malašenko v rozhovoru upozorňuje na fakt, že i přes rozsáhlé manažerské zkušenosti je třeba, aby si Chloponin kolem sebe vytvořil co nejlepší síť poradců, jež jej budou varovat před potenciálně výbušnými rozhodnutími. *„Bude potřebovat dobrý tým, který mu řekne např., že tudy vést železnici nelze, jelikož v té vesnici mají silný vliv waghábíté a koleje vyhodí do vzduchu.“* (rozhovor s A. Malaškem 2012) V roce 2010 po jmenování Chloponina do této funkce vydal čečenský parlament prohlášení o problematičnosti tohoto kroku, a to zejména v kontextu poradců Chloponina, jimiž se stali Bislan Gantemirov a Achmed Chasambekov, kteří mají osobní spory s R. Kadyrovem a Leahy (2010) je dokonce ve svém článku označuje za *„personae non gratae“*. Samotný Kadyrov se nechal slyšet, že stavět další prostředníky mezi něj a Moskvu vnímá jako krok špatným směrem.

5.2.5 POLITICKÝ RÁMEC

Politický rámec příručka definuje jako *„celkovou formu vlády a její legitimitu v očích místních obyvatel, ve světle schopnosti naplňovat aspirace místních obyvatel, nebo jim k tomu poskytovat prostor a hájení národní ideje a tradic.“* (CIA guide 2009)

Legitimita vlád zkoumaných případů je zásadní téma z pohledu protipovstaleckého boje, přičemž externí síly, či síly vnímané jako externí, jsou zpravidla méně efektivními než složky místní. (viz Kilcullen 2010) Ruská federace se v Čečensku vysoké legitimacy netěší, v souvislosti s rozpadem SSSR v roce 1991 vyhlásilo Čečensko svou nezávislost a vytvořilo na svém území republiku Ičkeria, která prakticky až do roku 1999 plnila funkci tzv. de facto státu. První čečenská válka se nesla právě v duchu soupeření o udržení územní celistvosti Ruské federace v kontrastu snah o dosažení sebeurčení čečenského etnika.

V Ingušsku je situace odlišná zejména v letech souvisejících s rozpadem SSSR. Ingušsko se po jeho rozpadu rozhodlo připojit dobrovolně k nově vznikuvší Ruské federaci, čímž prakticky uznalo legitimitu tohoto státního útvaru.

Z pohledu lokálních hlav republik lze konstatovat, že v Ingušsku je situace v tomto aspektu dynamičtější. Zatímco R. Aušev požíval ze strany místních obyvatel vysoká míra legitimacy zejména kvůli jeho programům, které respektovaly místní společenskou strukturu a obyčeje, Zjazikov naopak legitimitu mezi občany neměl prakticky žádnou, a to zejména z důvodu podezření z korupčního jednání. Současná hlava Ingušska Jevkurov v představuje v tomto pojetí střední cestu. V Čečensku byl nejprve A. Kadyrov vybrán také s přihlédnutím na jeho potenciál ohledně akceptovatelnosti a vnímané legitimacy ze strany místního obyvatelstva. Představoval kombinaci tradičního náboženství i odboje vůči Rusku, přičemž nesouhlasil s radikálními akcemi Basajevova křídla. (rozhovor s T. Šmídem 2014) Ramzan Kadyrov a jeho legitimita v očích místních obyvatel je sporná, nicméně se mu podařilo bezpečnostní situaci čistě lokálně stabilizovat.

5.2.6 ZLEPŠENÍ PODMÍNEK A SPRÁVY NA VENKOVĚ

CIA tuto kapitolu charakterizuje jako „*schopnost vlády implementovat programy a reformy nutné pro získání veřejného uznání a podporu vládních snah v boji proti povstalcům.*“ (CIA guide 2009)

V případě financování severokavkazských republik ze strany ruského federálního centra, je důležité zmínit, že jak Ingušsko, tak Čečensko jsou tzv. dotační republiky, tudíž peníze do lokálních rozpočtů plynou z ruského centra. Moskva navíc poskytuje peníze na rozvoj tohoto regionu. Do roku 2016 existují tři oddělené rozvojové programy – jižní Rusko, Čečensko a Ingušsko. V roce 2011 však Putin představil svůj projekt, tedy plán do roku 2025 na jednotný rozvojový program, který by ulehčil administraci. Původně odhadovaný objem prostředků tohoto projektu byl 3,89 bilionů rublů, přičemž 2,6 by šlo z federálního rozpočtu a zbytek by si dodaly jednotlivé republiky samy. Objevily se také návrhy na zapojení ruských monopolů včetně Gazpromu či Rosgidra, které by umožnili navýšení celkového objemu peněz na rozvoj regionu. Tato původní částka byla několikrát změněna a snížena, což vyprovokovalo diskuse ohledně skutečnosti, zda snížení objemu je pouze z důvodu finančního nebo se Kreml nechal ovlivnit protikavkazskými náladami a ruskými nacionalisty, kteří požadují zastavení dotací severokavkazským republikám, přičemž hlásají „*konec krmení Kavkazu*“ (RFE/RL 2012b)

5.2.7 PRÁVNÍ REFORMY

Právní reformy CIA specifikuje jako „*schopnost vlády implementovat a administrovat zákony a nařízení vydané speciálně pro boj a potlačení povstaleckých hnutí.*“ (CIA guide 2009)

Ruská federace se nejprve k problematice Severního Kavkazu stavěla poněkud přezíravě vůči vnitřním problémům spojeným s politickými systémy, korupcí a neutěšenou socioekonomickou situací. Naopak ve svých analýzách poukazovala na vliv externích faktorů, které měly širokou škálu od západních agentů až po gruzínské či afghánské vlivy. Teprve v roce 2009 po projevu prezidenta Medveděva v Machačkale došlo k přesunu pozornosti z externích spouštěčů nestability na interní. V souvislosti s tímto posunem byl vytvořen Severokavkazský federální okruh, jehož předsedovi byla přidělena pozice vicepremiéra. Tato funkce byla obsazena A. Chloponinem, který nastoupil v roce 2010, důležité bylo, že se nejednalo člena tzv. *siloviků*, tedy ruské byrokracie, nýbrž byl manažerem Norils Nickelsu. Nicméně mu již od začátku jeho funkčního období chyběly adekvátní pravomoci pro rozvoj regionu a také zkušenosti s touto oblastí RF. Tento krok se tedy nakonec nesetkal s úspěchem. Důvodem byla také skutečnost, že Chloponin spoléhal na rozvoj skrze investice a přilákání nových firem do regionu, vzhledem k nestabilní bezpečnostní situaci však chybí investoři ochotní.

Vzhledem k potřebě účinného programu pro zlepšení situace vznikla Strategie-25 tento program navrhoval rozvoj potenciálně slibných odvětví, a to zejména v podobě budování agro-industriálního komplexu, rozvoje turismu, produkci energií, těžby a zpracovatelského průmyslu. Avšak ani tento dokument neoperuje s klíčovými koncepty původu frustrace obyvatelstva, stejně tak jako nepracuje s faktory jako náboženství či politická nestabilita. Dokument klade důraz zejména na ekonomické aspekty. (Markedonov 2012)

V listopadu roku 2013 federální centrum schválilo zákon umožňující postihy rodinných příslušníků povstalců. Tento zákon prakticky legalizuje postupy již užívané v regionu Severního Kavkazu, tedy princip kolektivní viny a zneškodňování příbuzných povstalců, což má za cíl zničit sociální vazby povstalců a odstříhnout je tak od podpory. Toto vešlo v platnost v rámci úprav občanského zákoníku, trestního zákoníku a zákonu na boj proti terorismu. Další změnou je kriminalizace účasti na výcviku, který má za cíl připravovat jednotlivce na teroristické útoky. Zároveň tyto úpravy umožňují zabavit majetek rodině osob

podezřelých ze spáchání trestných činů a použit je k náhradě škod, a to i těch morálních. (Aliyev 2013)

Protiteroristický výbor (NNC) garantuje v rámci zákona o amnestiích omilostnění těch povstalců, kteří spáchali menší zločiny, nicméně tento přístup bude fungovat, pouze pokud se tato kategorie rozšíří i na ostatní. (Orttung, Makarychev 2006) Federativní republiky spadají pod legislativní systém Ruské federace. Významné jsou zejména jednotlivé režimy pro mimořádné situace a to kromě výše uvedených především režimy protiteroristických operací. Čečensko fungovalo v režimu protiteroristické operace federálního centra do roku 2009. Ingušsko se formálně do tohoto režimu dostalo teprve v roce 2008 v souvislosti s kriticky narůstající intenzitou násilí a aktivit povstaleckých skupin. Je však důležité zmínit, že dle zpráv organizace Human rights watch dochází k mimoprávním postupům, zejména v podobě únosů povstalců, mimosoudních vražd a.j. Také členky organizace Zargan upozorňují na problematiku bezprávního státu, a to zejména v Čečensku, kdy tato situace, jež znemožňuje dovolat se spravedlnosti či základních práv společnost nadále radikalizuje. (rozhovor v organizaci Zargan 2012)

6 MOŽNÉ CESTY BUDOUCÍHO VÝVOJE

Cílem této kapitoly je stanovit indikátory, které autorka považuje za významné z pohledu budoucího vývoje, a které mohou naznačovat možné směry budoucího vývoje. Tato cesta je vhodnější než čistá predikce budoucího vývoje, jelikož vývoj v oblasti v poslední době vykazuje poměrně turbulentní změny a jak sami respondenti interview uváděli, je velice obtížné odhadovat, která z potenciálních cest je nejpravděpodobnější.

Zprv, z hlediska budoucího vývoje je vhodné sledovat základny povstaleckých hnutí a jejich pozice. Současný vývoj ukazuje, že koncentrace povstaleckých skupin je citlivá na změny prostředí v jednotlivých republikách, a to jak ze strany vládních (ať už federálních či republikových) protipovstaleckých strategií, tak ze strany vývoje faktorů zvyšující frustraci a deprivaci místního obyvatelstva. V tomto kontextu jsou významné zejména ukazatele sledující vývoj míry nezaměstnanosti, přičemž nejvyšší konfliktní potenciál vykazuje tradičně nezaměstnanost mládeže. Je tedy vhodné sledovat jak ekonomické ukazatele, tak sociální a rozvojové projekty v regionu. V současnosti se objevují zprávy o dalším snižování federálních prostředků do regionálních rozpočtů, což by mohlo mít za následek zvýšení deprivace republik, kde socio-ekonomické ukazatele sehrávají klíčové zdroje deprivace a frustrace. Nezanedbatelným ukazatelem je v tomto kontextu také míra korupce ve zkoumaných republikách, přičemž mohou být směrodatné také ukazatele míry emigrace místní populace do zahraničí.

Druhým indikátorem je intenzita násilí. V tomto ohledu je důležité sledovat zejména personální změny na vedoucích pozicích povstaleckých uskupení, a to jak na úrovni Kavkazského Emirátu, tak na úrovni jednotlivých buněk. V minulosti bylo možné sledovat značný vliv vůdců hnutí na operační postupy a zvolené taktiky. Důležité milníky představují také akce velkého rozsahu pořádané na území RF, a to jak sportovní, tak kulturní a zajištění jejich bezpečnosti. Ačkoli olympiáda v Soči nezaznamenala deklarované teroristické útoky, bude důležité, jak se místní bezpečnostní složky vyrovnají s organizací mistrovství světa ve fotbale v roce 2018, jelikož i tato akce bude svým rozměrem lákavým cílem povstaleckých skupin.

Třetím indikátorem je vývoj konfliktů probíhajících v muslimském světě. Oblasti, kde operují jednotky mudžahedínů, v minulosti prokázaly vliv nejen na odliv samotných bojovníků, ale také celkové pozornosti z regionu Severního Kavkazu a odliv s ní související finanční a

materiální podpory. Ze současných konfliktů je významná zejména situace v Sýrii, kde operují kavkazští povstalci, ale také například vývoj na Ukrajině.

Dalším důležitým indikátorem je míra xenofobie v rámci Ruské federace. Tzv. *kavkazofobie* spojená s absencí programů na „usmíření“ etnik RF mají významný destabilizační potenciál. Je také důležité sledovat míru pozornosti věnované vyrovnání křivd přítomných ve společnosti a také asistenci válkou postižených regionů, a to nejen ve formě materiální, ale také například ve formě psychologické asistence pro traumatizované vojáky i civilisty.

Pátý bod představuje vývoj v obsazení klíčových postů v rámci jednotlivých republik. V tomto ohledu jsou zásadní nejen jimi zvolené strategie povstaleckého boje, tedy zejména poměr represivní a rozvojové složky, ale také vzájemné vztahy mezi těmito aktéry a jejich vztahy s federálním centrem. Klíčové jsou předně snahy o změny hranic v rámci sporných okresů, či spory ohledně pravomocí nad výkonem protipovstaleckého boje. Lze předpokládat, že Moskva bude i nadále postupovat v rámci přístupu *divide et impera*, nicméně křehká rovnováha sil naznačuje vysoký konfliktní potenciál, a to zejména v případě R. Kadyrova. Historický vývoj navíc ukázal, jak zásadní změny mohou nastat, podaří-li se povstaleckým skupinám spáchat atentát na klíčového představitele místní vládnoucí elity.

ZÁVĚR

Shrnutím uvedených tezí lze konstatovat, že protipovstalecké strategie v severokavkazských republikách Inguška a Čečenska se ve zkoumaných čtyřech případech odlišují. Jednotlivé faktory rámce CIA vykazují odlišnou míru podobnosti a rozdílnosti.

Rozdíly můžeme přes srovnatelnost případů pozorovat také v podobě povstalectví. Jedná se především o primární motivace povstalců pro vstup do těchto struktur. Ostatní odlišnosti vyplývají spíše z odlišných přístupů protipovstaleckého boje než ze samotné povahy povstalectví v dané federativní republice. Zatímco v Ingušsku můžeme identifikovat vliv především relativní deprivace v podobě neutěšeného socio-ekonomického vývoje, dále spojenou s křivdami ze strany RF způsobené nevybíravou personální politikou v současnosti a nevhodnou územní politikou za éry SSSR, v Čečensku primární motivaci stále sehrávají křivdy z války a touha po odplatě, která je v čečenské společnosti hluboce zakořeněná.

Z pohledu protipovstaleckého boje všech 14 faktorů vykazalo určité odchylky. Vojenské faktory prokázaly hned několik zásadních rozdílů. Zatímco Čečensko disponuje vysoce centralizovaným velením, které je nezávislé na strukturách ozbrojených sil Ruské federace, Ingušské velení je roztrženo mezi hlavu republiky a ruské jednotky, které formálně zodpovídají za protipovstalecké strategie. Rozdíly mezi zkoumanými případy můžeme pozorovat zejména v míře centralismu, míře pravomocí a jejich rozdělení mezi lokální ozbrojené složky a federální jednotky. Toto je důležité také pro nevojenský faktor v podobě jednotného managementu, jehož absence je značně problematický ve všech zkoumaných případech, a to zejména v kontextu efektivity protipovstaleckých operací.

Z pohledu strategií a taktiky, zásadní je věnovat pozornost nejen míře pravomocí jednotlivých aktérů, ale také poměru represivních postupů v kontrastu s postupy rozvojovými a tzv. měkkými přístupy. Ruská federace nedisponuje ucelenou strategií pro Severní Kavkaz, nýbrž vychází ze specifik jednotlivých republik. Z tohoto důvodu můžeme pozorovat vysokou míru autonomie čečenské hlavy republiky Ramzana Kadyrova a omezené, spíše konzultační pravomoci ingušské hlavy republiky Junus-beka Jevkurova. Čečenská strategie je založená na přístupu „železná pěst“ a využívá zejména letálních postupů, principů kolektivní viny. Lze konstatovat, že se R. Kadyrovovi podařilo povstalecké hnutí na území Čečenska, co do počtu povstalců, snížit. Ti se však spíše pouze přesunuli do okolních republik. V Ingušsku naopak intenzita násilí roste, místní jednotky však využívají přístupu „cukru a biče“ a spoléhají na

kombinaci letálních, stejně tak jako tzv. měkkých přístupů. Vývoj posledního roku však poukazuje na možné změny strategie a příklon k více represivním postupům.

Vojenské zpravodajství je efektivní v obou republikách, mimo jiné také díky jejich velikosti, je však obtížné některá uskupení kategorizovat. Zatímco v Čečensku mají výzvědnou činnost v kompetenci především *kadyrovci*, v Ingušsku tato činnost spadá pod federální GRU.

V rámci faktoru disciplíny jednotek a jejich vztahu k obyvatelstvu je významný zejména případ Čečenska, kde právě disciplína dosahuje nejvyšších ukazatelů. Vztah k obyvatelstvu je však ve všech zkoumaných případech spíše negativní a obyvatelstvo je v obou federativních pravidelně zastrášováno v rámci tzv. speciálních operací.

V rámci vzdušných operací lze pozorovat pouze minimální rozdíly. Tato technologie je využívána zejména v hornatých oblastech na jihu federativních republik, přičemž rozdíly můžeme pozorovat zejména ve vlastnické struktuře UAV, kdy v Čečensku jsou ve vlastnictví R. Kadyrova, v Ingušsku náleží federálním ozbrojeným silám.

Vztahy mezi civilními a vojenskými složkami jsou napjaté ve všech zkoumaných případech, přičemž existují vážné nedostatky na poli kooperace zapojených jednotek. Z hlediska efektivity je nejméně problematické Čečensko, což je však způsobené spíše centralismem než vyšší mírou kooperace.

Posledním zkoumaným vojenským faktorem je existence prorežimních milic. Přítomnost těchto uskupení se prokázala pouze v Čečensku, kde se jedná o paramilitární jednotky *kadyrovců*. Nicméně ani v tomto případě se nejedná o čistě dobrovolné uskupení podporující režim. *Kadyrovci* jsou jednak již formálně podřízeni FSB a jednak tato organizace nefunguje na spontánní bázi.

V případě nevojenských faktorů můžeme také pozorovat několik odlišných znaků, celkově lze stanovit, že rozdíly nejsou tolik markantní jako v případě faktorů vojenských.

Policie ve zkoumaných případech sehrává obdobně omezenou roli. Problematická je zejména vysoká míra nedůvěry v tuto instituci, a to jak ze strany federálních ozbrojených složek, tak ze strany místního obyvatelstva. Policejní příslušníci jsou často podezíráni z korupce a spolupráce s povstanci.

Civilní zpravodajství vykazuje obdobné znaky jako zpravodajství vojenské. Zatímco v Čečensku mají tuto činnost v gesci *kadyrovci* v Ingušsku spadá pod FSB, která v současné době požívá omezených pravomocí v kontrastu s vojenskou GRU.

Psychologické operace a s nimi související propaganda vykazují vysokou odlišnost zkoumaných případů. Federální propaganda cílí primárně na etnicky ruské občany a v Ingušsku a Čečensku tak činí spíše skrze místní autority. Zatímco v Ingušsku můžeme pozorovat relativní svobodu slova i médií a propaganda i kult osobnosti hlavy republiky jsou zde méně znatelné, v Čečensku tyto faktory dosahují extrémních hodnot.

Legitimita politického rámce se v průběhu času poměrně dynamicky mění. Zatímco Čečensko po rozpadu SSSR vyhlásilo nezávislost, čímž popřelo legitimitu a svrchovanost RF nad jejím územím, R. Kadyrov v současnosti rozděluje společnost v otázce jeho popularity, nicméně jeho legitimita otevřeně zpochybňována není. Kadyrov navíc svrchovanost RF uznává. V Ingušsku od nahrazení R. Auševa panuje všeobecná nevole jednak k moskevskému centru, na jehož popud byl nahrazen, tak i částečně vůči osobě Jevkurova. Legitimita RF v Ingušsku nebyla oficiálně zpochybněna s rozpadem SSSR, nicméně lze pozorovat odklon této republiky od federálních politik.

Financování republik probíhá v dotačním režimu od federálního centra, které navíc poskytuje peníze na rozvoj republik - v Čečensku nesrovnatelně více vzhledem k proběhnutým válkám. Nicméně tento postup byl předmětem nespočtu snah o reformu, a to také v kontextu ruských nacionalistických nálad, kdy se v rámci všeobecné xenofobie snaží snížit objem peněz posílaných do regionu Severního Kavkazu.

Právní reformy vychází z logiky podřízenosti federativních republik primárně ze strany moskevského centra, nicméně v rámci protipovstaleckých strategií se prokázalo jako významnější právě obcházení právního rámce v podobě mimosoudních vražd, únosů a jiných praktik užívaných jak federálními jednotkami, tak těmi místními. V posledních letech můžeme navíc pozorovat vydávání zákonů legalizující tyto postupy.

Užitý rámec se celkově prokázal jako vhodný pro analýzu protipovstaleckých operací. Zejména jeho detailní strukturovanost je přínosná pro práce mající za cíl komparovat více případů. Nabízí také prostor pro zhodnocení jak vojenské, tak civilní složky a jejich případný průnik, což se v kontextu povahy trendů dnešních operací jeví jako vhodné. Limitem tohoto rámce je potom utajenost a nedostupnost určitých informací, a to zejména v sekcích

věnujících se zpravodajské činnosti. Především v kontextu RF je velice problematické v tomto ohledu zajistit dostatek spolehlivých a pokud možno co nejméně zkreslených informací. Tento rámec obecně vyžaduje co nejvíce informací přímo z místa, pro externího analytika je tedy důležité získávat informace nejen z dostupné literatury, ale také tyto informace aktualizovat na základě dotazování se kompetentních osob působících v regionu samotném.

POUŽITÁ LITERATURA

Adaev, M. 2014. Konference „1944 – 2014: Od Deportací Čečenců A Ingušů K Totalitě A Emigraci“ Praha.

Agentura. Ru. 2010. *Counterterrorism* (<http://www.agentura.ru/english/terrorism>).

Aliyev, H. 2013. *New Anti-Terrorism Law to Target Families of North Caucasus Insurgents*. the CACI Analyst (<http://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/12876-new-anti-terrorism-law-to-target-families-of-north-caucasus-insurgents.html>).

Al-Shishani, M. B. 2011. *To Drone Or Not To Drone – A Key Question*. Open democracy (<http://www.opendemocracy.net/murad-batal-al-shishani/to-drone-or-not-to-drone-%e2%80%93-key-question>).

Anderson, C.A. a Bushman B.J. 2002. *Human Aggression*. Annual Review Of Psychology, č. 53.

Anishchuk, A. 2013 *Senior Security Official Shot Dead In Russia's North Caucasus*. Reuters (<http://ca.reuters.com/article/topnews/idcabre97q09m20130827>).

Arquilla, J., Karasik T. 1999. *Chechnya: A Glimpse Of Future Conflict?* Studies In Conflict & Terrorism, č. 22 (<http://www.nps.edu/academics/institutes/cebrowski/research/arquillaio/arquilla%20chechnya%20article.pdf>).

Arreguín-Toft, I. 2005. *How The Weak Win Wars: A Theory Of Asymmetric Conflict*. New York: Cambridge University Press.

Baev, P.K. 2006. *Has Russia Achieved A Victory In Its War Against Terror?* , International Peace Research Institute (Prío). Oslo (http://csis.org/files/media/csis/pubs/pm_0415.pdf).

Balík, S. 2008. *Česká Komunální Politika V Obcích S Rozšířenou Působností: Koalice, Voličské Vzorce A Politické Strany Na Místní Úrovní V Letech 1994-2006*. 1. Vyd. Brno: Centrum Pro Studium Demokracie A Kultury (Cdk).

Bayley, D. H. 1999. *Policing: The World Stage*. In Mawby, R. I. (Ed.) 1999. *Policing Across The World. Issues For The Twenty-First Century*. London: UCL Press.

BBC. 2013. *Ingushetia profile* (<http://www.bbc.com/news/world-europe-20615790>)

Berkowitz, L. 1969. *The Frustration-Aggression Hypothesis Revisited*, In: Berkowitz (Ed.) 1969. *Roots Of Aggression*. New York: Atherton Press.

Blank, J.B. 2012. *Russia's Homegrown Insurgency: Jihad In The North Caucasus*, U.S. Army War College: SSI.

British Army Field Manual. 2009. *Countering Insurgency* (http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/16_11_09_army_manual.pdf).

Brooker, P. 2010. *Modern Stateless Warfare*. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.

Caramani, D. 2008. *Comparative politics*. Oxford: Oxford University Press.

Cavva, E.B. 2012. *Politika Sograždanstva V Etničeskoj Sfere V Sovremennoj Rossii: Otsutsvie Perspektivy?* Obščestvo Na Rubeže Epoch: Sovremennost' Čerez Prizmu Social'nyh I Gumanitarnykh Nauk
(http://www.psu.ru/psu2/files/0444/part_1_conference_perm.pdf#page=61).

CIA. 2009. *Guide To The Analysis Of Insurgency*
(<https://www.fas.org/irp/cia/product/insurgency.pdf>).

Cohen, A. 2012. *A Threat To The West: The Rise Of Islamist Insurgency In The Northern Caucasus And Russia's Inadequate Response*, The Heritage Foundation
(<http://www.heritage.org/research/reports/2012/03/a-threat-to-the-west-the-rise-of-islamist-insurgency-in-the-northern-caucasus>).

Collins, J. M. 2002. *Military Strategy: Principles, Practices, And Historical Perspectives*. Washington, DC: Brassey's.

Cornell, S.E. a Starr, S.F. 2006. *The Caucasus: A Challenge for Europe*. CACI: Silk road Studies Program
(<http://www.silkroadstudies.org/new/docs/Silkroadpapers/0606Caucasus.pdf>).

Cornell, S.E. 2012. *The Afghanization of the North Caucasus: Causes and Implications of a changing conflict* In Blank, S.J. *Russia's Homegrown Insurgency: Jihad in the North Caucasus*. US Army War College: SSI.

Counterinsurgency guide. 2009. U.S. Government.
(<http://www.state.gov/documents/organization/119629.pdf>).

Crisis Group. 2012. *The North Caucasus: The Challenges Of Integration , Islam, The Insurgency And Counter-Insurgency*, Europe Report č. 221. International Crisis Group.
([http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/caucasus/221-the-north-caucasus-the-challenges-of-integration-ii-islam-the-insurgency-and-counter-insurgency.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/files/europe/caucasus/221-the-north-caucasus-the-challenges-of-integration-ii-islam-the-insurgency-and-counter-insurgency.pdf)).

ČT24. 2010. *Kavkaz má uklidnit nový Medveděvův místokrál*.
(<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/78547-kavkaz-ma-uklidnit-novy-medvedevuv-mistokral/>).

Danichev, A. 2011. *Russian Drone Aircraft Crashes In Ingushetia*. Ria Novosti
(http://en.ria.ru/military_news/20110926/167145807.html).

Dill J, Anderson Ca. 1995. *Effects Of Justified And Unjustified Frustration On Aggression*. *Aggressive Behaviour*. č. 21.

Dollard, John; Miller, Neal E.; Doob, Leonard W.; Mowrer, O. H.; Sears, Robert R. *Frustration And Aggression*. New Haven: Yale University Press.

Dunlop, J. B. 1998. *Russia Confronts Chechnya: Roots of a Separatist Conflict*. Cambridge University Press.

Džemal', G. 2008. *GRU Pereigralo FSB V Ingušetii*
(<http://www.kontrudar.com/komments/gru-pereigralo-fsb-v-ingusetii>).

Freepl.Info. 2011. *Unmanned Spy Aerial Vehicle Crashed In Ingushetia*
(<http://freepl.info/918-unmanned-spy-aerial-vehicle-crashed-ingushetia>).

- Fuller, L. 2004. *Analysis: Will Moscow's Man Be Elected Chechnya's New Leader?* RFE/RL (<http://www.rferl.org/content/article/1054543.html>).
- Gallová, C a de WALL, T. 2000. *Čečensko: vítězství a prohry*. Vyd. 1. Praha: Themis.
- Galula, D. 2006. *Pacification In Algeria, 1956-1958*. Santa Monica: RAND Corporation,
- Galula, D. 1964. *Counterinsurgency Warfare: Theory And Practice*. Greenwood Publishing Group.
- Gammer, M. 2007. *Ethno-nationalism, Islam and the state in the Caucasus : post-Soviet disorder*. New York, NY: Routledge.
- Gompert, D. C., Gordon J., Grissom, A., Frelinger, D. R., Jones, S. G., Libicki, M. C., O'connell, E., Stearns, B. K, Hunter, R. E. 2008. *War By Other Means. Building Complete And Balanced Capabilities For Counterinsurgency*. Santa Monica: RAND.
- Grochmalski, P. 1999. *Czeczenia: Rys Prawdziwy*. Wrocław: Atla 2
- Gurr, T.R. 1971. *Why Men Rebel*. Princeton: Princeton University Press.
- Hague, R. a Harrop, M. 2010. *Comparative Government And Politics. An Introduction*. London, New York: Palgrave.
- Hayden, W. 1999. *The political genesis of the conflict in Chechnya, 1990–1994*. Civil Wars 2, č. 4.
- Horký, O, Tomalová, E. 2008: *Biografie* In Drulák, P. 2008. *Jak Zkoumat Politiku: Kvalitativní Metodologie V Politologii A Mezinárodních Vztazích*. Vyd. 1. Praha: Portál.
- HRW. 2008a. *Russia: Stop 'Dirty War' Tactics in Ingushetia*. Human Rights Watch. (<http://www.hrw.org/news/2008/06/24/russia-stop-dirty-war-tactics-ingushetia>)
- HRW. 2008b. *As If They Fell From the Sky: Counterinsurgency, Rights Violations, and Rampant Impunity in Ingushetia*. Human Rights Watch. (<http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/russia0608webwcover.pdf>)
- Hughes, J. 2001. *Chechnya: The Causes Of A Protracted Post-Soviet Conflict*. Civil Wars. č. 4.
- Hughes J. 2007. *Chechnya: from nationalism to Jihad*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Jeffries, I. 2011. *Political Developments In Contemporary Russia*. New York: Routledge.
- Karlas, Jan. 2008. *Komparativní případová studie* in Drulák, Petr. 2008. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál.
- Kavkazskij Uzel. 2008. *Chechnya Ambiguous To Disbandment Of "Vostok" And "Zapad"*. (<http://eng.kavkaz-uzel.ru/articles/8660>).
- Kavkazskij Uzel. 2013a *V Čečně Dva Policejskich Podorvalis Na Mine, Odin Pogib*, (<http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/234523/>).

Kavkazskij Uzel. 2013b. *Gireev: Policejskie Čečni I Ingušetii Provodjat Sovmestnuju Operaciju Po Poisku Organizatorov Teraktov*. (<http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/230236/>).

Kilcullen, D. 2010. *Counterinsurgency*. Oxford: Oxford University Press.

Kogan, Eugene. 2006. *Russian Uavs Making A Comeback*, Zurich: ETH (<http://www.isn.ethz.ch/digital-library/articles/detail/?lng=en&id=107999>).

Kramer, M. 2005. *Guerilla Warfare, Counterinsurgency And Terrorism In The North Caucasus: The Military Dimension Of The Russian – Chechen Conflict*, Europe-Asia Studies 57, č. 2. (<http://dialogueeurope.org/uploads/file/resources/europe-asia%20studies%20article%20on%20russian-chechen%20war.pdf>).

Krásný, A. 2003 *Pohledy Na Asymetrii V Operacích*. Obrana A Strategie. č. 2.

Leahy, K.D. 2010. *Medvedev's New King-Makers In The Northern Caucasus*, The CACI Analyst. (<http://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/12051-analytical-articles-caci-analyst-2010-5-13-art-12051.html>).

Lyall, J. 2009. *Does Indiscriminate Violence Incite Insurgent Attacks? Evidence From Chechnya*, The Journal Of Conflict Resolution 53, č. 3.

Lyall, J. 2010. *Are Coethnics More Effective Counterinsurgents? Evidence From The Second Chechen War*, The American Political Science Review 104, č. 1.

Marcus-Newhall A., Pedersen W.C., Carlson M., Miller N. 2000. *Displaced Aggression Is Alive And Well: A Meta-Analytic Review*. J. Pers. Social Psychology 78.

Markedonov, S. 2012. *The North Caucasus in Russia and Russia in the North Caucasus: State Approaches and Political Dynamics in the Turbulent Region* in Blank, S. J. 2012. *Russia's Homegrown Insurgency: Jihad in the North Caucasus*. US Army War College: SSI.

Markedonov, S. 2013 *Snosit' Ili Ne Snosit'?*, Politikom (<http://www.politcom.ru/16402.html>)

McFate, M. a Jackson, A. 2006. *The Object Beyond War: Counterinsurgency and the Four Tools of Political Competition*. Military review. leden - únor (<http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/mcfate4.pdf>).

Mendelson, S.E., Malarkey, M., and Moore, L. 2009. *Violence in the North Caucasus*. Washington: Center for Strategic and International Studies (<http://csis.org/publication/violence-north-caucasus-4Fuller 2004>).

Metz, S. 1995. *Counterinsurgency: Strategy and the Phoenix of American Capability*. U.S. Army War College: SSI (<http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/ssi/cntrinsr.pdf>).

Miller a Barker Et Al. 1941. *Symposium On The Frustration-Aggression Hypothesis*, Psychological Review. č. 48.

Møller, B. 2003. *Conflict theory*. Institute for History, International and Social studies (<http://vbn.aau.dk/files/33796614/122.pdf>).

Nichols, J. 2004 *Anthropological Linguistics* 46, č. 2.

O'Loughlin, J. a Witmer, F.D.W. 2011. *The Localized Geographies of Violence in the North Caucasus of Russia, 1999–2007*. Annals of the Association of American Geographers 101, č. 1.

Orttung, R.W. a Makarychev, A. 2006. *National Counter-terrorism Strategies: Legal, Institutional, and Public Policy Dimensions in the US, UK, France, Turkey and Russia*. IOS Press.

Pedersen, W.C. a Gonzales, C. a Miller, N. 2000. *The Moderating Effect Of Trivial Triggering Provocation On Displaced Aggression*. J. Pers. Social Psychology 78.

Portál Federal'naja služba gosudarstvennoj statistiky (www.gks.ru)

Portál organizace Memorial (www.memo.ru).

Portál Trud (www.trud.ru)

RFE/RL. 2010. *FSB Captures 'Legendary' Ingush Field Commander*. Radio Free Europe (http://www.rferl.org/content/FSB_Captures_Legendary_Ingush_Field_Commander/2071011.html)

RFE/RL. 2011. *Is Moscow's Ingushetia Strategy Working?* Radio Free Europe (http://www.rferl.org/content/caucasus_report_is_moscows_ingushetia_strategy_working/16798245.html).

RFE/RL. 2012a. *'Chechenization' To 'Daghestanization' - Curious Changes In Russia's Armed Forces*. Radio Free Europe (<http://www.rferl.org/content/chechenization-to-daghestanization-russian-armed-forces-caucasus-report/24780386.html>).

RFE/RL. 2012b. *Russian Government Slashes Funding For North Caucasus*. Radio Free Europe (<http://www.rferl.org/content/russia-north-caucasus-funding-slashed-/24620406.html>).

RFE/RL. 2014. *Critics Call New Russian Counterterror Law A Return To 'Collective Justice'*. Radio Free Europe (<http://www.rferl.org/content/russia-terrorism-rights-sochi-putin-legislation-punishment/25157845.html>).

Rotberg, R. I. 2004. *When States Fail: Causes And Consequences*. Princeton: Princeton University Press.

Russel, J. 2005. *Terrorists, Bandits, Spooks And Thieves: Russian Demonisation Of The Chechens Before And Since 9/11*, Third World Quarterly 26, č. 1.

Ředitelství Výcviku A Doktrín. 2008. *Protipovstalecké Operace: Příklad Afghánistán. Zkušenosti Z Operací 3*. AČR: Správa Doktrín.

Říchová, B. 2007. *Úvod Do Současné Politologie: Srovnávací Analýza Demokratických Politických Systémů*. Praha: Portál.

Schaefer, R. W. 2010. *The Insurgency in Chechnya and the North Caucasus: From Gazavat to Jihad*. Praeger Security International: ABC Clío.

Soldatov, A. a Borogan, I. 2010. *In Counterterrorism, Medvedev Follows in Putin's Road*. Agentura.ru (<http://www.agentura.ru/english/terrorism/Putinroad/>).

- Souleimanov, E. 2006. *Russian Chechnya Policy: "Chechenization" Turning Into "Kadyrovization"?*, The CACI Analyst (<http://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/10873-analytical-articles-caci-analyst-2006-5-31-art-10873.html>).
- Souleimanov, E. 2011. *Konflikt V Čečensku: Minulost, Současnost, Perspektivy*. Vyd. 1. Praha: Sociologické Nakladatelství (Slon).
- Souleimanov, E. a Svoboda, K. 2006. *Čečenská Válka A Ruská Společnost*, Středoevropské Politické Studie 2-3, jaro-léto (<http://www.cepsr.com/clanek.php?id=266>).
- Souleimanov, E. a Šmíd, T. 2010. *Islám a islamismus na Severním Kavkaze. Problémy, kontroverze, trendy*. Rexter. č. 1. (<http://www.rexter.cz/islam-a-islamismus-na-severnim-kavkaze-problemy-kontroverze-trendy/>).
- Speckhard, A., Akhmedova, K. 2005. *Mechanisms of Generating Suicide Terrorism: Trauma and Bereavement as Psychological Vulnerabilities in Human Security – The Chechen Case*. In Donnelly, J. 2005. *Developing Strategies to Deal with Trauma in Children*. IOS Press.
- Sukhov, I. 2010. *War On Terror: North Caucasus Federal District*. Agentura. ru (<http://www.agentura.ru/english/terrorism/ncfd/>).
- Šmíd, T. 2010: *Teoretické Koncepty Výzkumu Konfliktu - Terminologie, Příčiny A Dynamika* In Smolík, J. a Šmíd, T. 2010. *Vybrané Bezpečnostní Hrozby A Rizika 21. Století*. 1. Vyd. Brno: Masarykova Univerzita: Mezinárodní Politologický Ústav
- Šmíd, T. 2012. *Chechen and ingush presidents clash over counterinsurgent operations*. The CACI Analyst (<http://old.cacianalyst.org/?q=node/5838>).
- Šmíd, T. 2013. *Emirát Kavkaz – základní analýza islamistické vzbuřenecké struktury na severním Kavkaze*. Obrana a strategie 13. č. 2.
- Šmíd, T. 2014. *Umarov's Death and the Future of the North Caucasus Insurgency*. The CACI Analyst (<http://cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/12971-umarovs-death-and-the-future-of-the-north-caucasus-insurgency.html>).
- The Economist. 2013. *Killer Drones: Out Of The Shadows* (<http://www.economist.com/news/united-states/21578689-barack-obamas-rules-drones-could-shape-new-global-laws-war-out-shadows>).
- Tiškov, V.A. 2001. *Общество в вооруженном конфликте*, Nauka.
- Tsarnaev, Said. 2012. *Chechnya's Unemployment Plummets 40% as State Pledges New Investment* . RIA.ru (<http://en.ria.ru/russia/20121217/178215748.html>).
- U.S. Government. 2009. *Counterinsurgency Guide* (<http://www.state.gov/documents/organization/119629.pdf>).
- Uppsala university. 2014. *Definition of Armed Conflict*. Uppsala: Department Of Peace And Conflict Research (http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/definition_of_armed_conflict/).
- Vasquez, J.A. 1993 *The War Puzzle*. Cambridge: CUP.

Wallensteen, P. a Sollenberg, M. 2001. *Armed Conflict 1989–2000*, Journal Of Peace Research 38, č. 5.

Williams, P. 2008. *Violent Non-State Actors And National And International Security*. Zürich: Eidgenössische Technische Hochschule (<http://www.isn.ethz.ch/digital-library/publications/detail/?id=93880&lng=en>).

Zartman, I. 1995. *Collapsed States: The Disintegration And Restoration Of Legitimate Authority*. Boulder: L. Rienner Publishers.

Zeman, P. 2002. *Česká Bezpečnostní Terminologie: Výklad Základních Pojmů*. 1. Vyd. Brno: Masarykova Univerzita. Mezinárodní Politologický Ústav.

Internetové zdroje jsou ověřeny k 14. 5. 2014.

Seznam rozhovorů:

Magomed Torijev, 7. 4. 2014, Brno.

Tomáš Šmíd, 14. 4. 2014, Brno.

Emil Souleimanov, 4. 5. 2014, Praha.

Organizace Zargan, červenec 2012, Groznyj.

Abdulla Istamulov, červenec 2012, Groznyj.

Alexej Malašenko, červenec 2012, Groznyj.

Sergej Markedonov, červenec 2012, Groznyj.

Audio nahrávky, přepisy rozhovorů i fotodokumentace z terénního výzkumu jsou v archivu autorky.